

JOŽE DEŽMAN

KOMUNISTIČNI

HOMO SOVIETICUS SLOVENICUS

STRAH

DOGODIVŠČINE SOVJETSKEGA SLOVENCA V TITOVINI

V GATAH

Jože Dežman

Komunistični strah v gatah

Homo sovieticus slovenicus – dogodivščine sovjetskega Slovenca v Titovini

**Založba Družina
2025**

Kazalo

Posvetila	13
Kdo je koga na Sarskem?	13
Mirko Košir	16
Alojz Kraigher	17
Jaša Zlobec	18
Spomenka Hribar	21
Humor in umor v objemu	26
V gatah	38
Primer anketnega lista	42
Primer navodil za izpolnjevanje življenjepisa	43
Vzorec	46
Romarji v komunizmu, ki ga ni in ni	51
Kje je Homo sovieticus slovenicus?	52
Sovjetski Slovenec – novi razred ali kdo je dvorna kasta KPS/ZKS?	53
V KPS/ZKS jih je bilo sprejetih več kot 200.000	57
Kovači sovraštva	60
Revolucije zlorabljenih otrok	60
Bratje Nedog	61
Marija Jordan	64
Komunizem – naš končni cilj	70
V KP vidim sonce ...	73
»Proučevanje«	75
VKP/b	77
Živčni in pozabljeni	82
Tine Zaletel - Tilen, Vinko	83
Živčni napadi	88
Hudo je bilo	89
Taborišča	93
Tovariš tovariša, tovarišica tovarišico, brat brata, sestra sestro ...	96
Goreče sovraštvo	96

1939–1979: Falzifikat in resnica v Bohinjski Bistrici	100
Bratje Novak in Maks Čepič	101
Vlasto Kopač in Vlado Vodopivec	106
Brat brata	109
Stane Kovačič	109
Sestre Praprotnik	111
Bratje Dolničar	114
Tovariši tovariše med vojno in množični morilci	117
Cilka in Dolfe Jakhel	117
Alojz Pečnik	120
Peter Cafuta - Gad	120
Marjan Dermastja	120
Rudi Knez - Silas	121
Boris Čižmek - Bor	122
Anton Semenič - Medved	122
Umore in samomori	125
Bogdan Hrovat	125
Alojz Plestenjak	126
Milan Venišnik – Savinc	130
Vladimir Kadunc - Maks	131
Viktor Avbelj – Rudi	132
Tovariši tovariše tudi po vojni	132
Drago Luter	133
Herbert Fornezzi	134
Leopoldina Mekina - Mimi	134
Janez Titan	135
Od partizanov umorjeni sorodniki članov KP	135
In drugi umorjeni	139
Povojni umori	140
Stane Kocjančič ter Dežmani, Preželni iz Lesc in Dežmani,	
Ankerštovi iz Ribnega	140
Bojan Adamič	146
Alojz Kovačič	146
Alojz Vrečar	147
Stane Vrhovec	147

Izbrisani partijski veterani	148
Dragotin Gustinčič - Štefan	149
France Klopčič	152
Mirko Košir	152
Družbenopolitična primernost	158
Marijan Breclj	161
Viktor Avbelj	162
Komunistični sokoli	163
Mitja Ribičič - Ciril	163
Komunistični krščanski socialisti	166
Tone Fajfar	166
Marijan Breclj - Miha B.	167
Janez Stanovnik - Tine Koren	168
Komunistični kulturniki	170
Josip Vidmar – Saša	170
Čarovniški procesi	175
Čarovniški procesi: Dachau	176
Franc Albrecht - Zidar	178
Alojz Kraigher	182
Milena Mohorič	188
Čarovniški procesi: Informbiro	188
Jože Sinkovič	190
Janez Eržen in Janko Šegula	192
Mara in Božo Kobe	192
Vladimir Premru, Mirko Košir, Avgust Stare	198
Alfred Šerko	198
Skupina Ivana Koloviča	199
Alojzij Kersnič - Vrabec, Aljič	200
Črtomir Zorec	203
Ivan Nemec - Vojko	203
Svojci	207
Hilda Jezeršek	207
Vlado Gregorovič	207
Družina Ljubič	210

Vsak je lahko informbirojevec	217
Milan Cunder	217
Igre zgodovine	229
Marcel Kronegger - Tine	231
Slavko Jurak	237
Miško Kranjec	241
Maks Krmelj – Matija	243
Spreobrnjenja – vera in partijska inkvizicija	248
Iz krščanstva v stalinizem	249
Peternelovi	252
O zažigu škofa Vovka	256
Skrunjenje kapelice	257
Diskriminacija vernih otrok	258
Za versko svobodo	258
Greh vere	259
Razpuščen OPO oz. OO ZK	261
Mož pouči ženo in družino	262
Spreobrnitev in vrnitev	264
Krsti in birme	266
Poroke	268
Pogrebi	270
Anton Dolinšek - Metod	270
Majda Kronegger - Meta	272
Stane Hribar	273
Ivan Jaušovec	273
No pasaran, partija	274
V boj, v boj ...	276
Družinske verske vojne	277
Ilegala...	284
Laži, izgovori, sprenevedanja, vohunjenja, zasliševanja, prepričevanja	285
V tovarnah, ustanovah ...	287

Moraliteta in mortaliteta	289
Maligani in partizani	290
Pijana zmaga in partijska terapija	291
Podpolkovnik Stenjka in major Dušan	291
Anton Riček – Zvonko in Franc Tavčar – Rok	292
Albin Gruđen - Blisk	292
Stane Semič - Daki	293
Anton Vidmar - Luka	294
Pijane zgodbe	296
Partija med rjuhami	304
Herta Haas	305
Marija Jurca – Meta	311
Dušan Majcen - Nedeljko	314
Ljubo Jovan - Saša	316
Ana Devetak	318
Albina Mali	320
Internacionalne ljubezni	331
Partnerske zgode in nezgode na liniji	331
Nasilje	338
»Protinaravno nečistovanje«	339
Oče in sin	342
Vojni plen, revolucionarni rop, samoupravni grabež	344
Heja, hejo ...	345
Kje bi jemal	355
Partija – patria ...	370
Otroci, gospodinjstvo	370
Bolni, stari	375
Odpisani	377
Članarina	378
Partija se ne spleča	386
Železna zavesa in Zahod	397
Dost mamo	406
Herbert Grün - Martin	406
Vladimir Sruk	412
Marjan Loboda in tovariša	413
Drago Demšar	414

Osemdeseta	416
1987	423
Na pot	434
Pripis	445
Pravice in dolžnosti članov KP v statutu KPJ 1948	445
Dolžnosti in pravice članov ZK v statutu ZKS leta 1974:	446
Mira Ružič	447
Janez Janša	450
Izbrana literatura	454
Kratice	458
Preglednice	461
Pavel Jamnik: Pot spoznanja se začne s prepoznavo lastnih zmot	471

Posvetila

Kdo je koga na Sarskem?

Ferdo Gestrin je leta 1997 opisal, kako je bil v noči z 19. na 20. december leta 1943 na Sarskem umorjen Alojz Štrumbelj. Štrumbljevi naj bi izgubili štiri sinove. Sin Jakob, rojen 6. 8. 1914, naj bi umrl za ranami v partizanih julija 1942, sin Franc, rojen 3. 7. 1907, je umrl v KT na Rabu, sin Jože, rojen 6. 3. 1911, je bil vojni ujetnik in naj bi izčrpan umrl na Švedskem avgusta 1945.

Če preverimo te podatke v popisu INZ, Jakoba ne najdemo, Jože naj bi umrl v KT Dachau, Franc pa je, tako kot pri Gestrinu, naveden kot žrtev KT Rab. Jakoba in Jožeta ne najdemo niti v Gestrinovi knjigi *Svet pod Krimom*.

Za Alojza je v *Svetu pod Krimom* Gestrin leta 1993 navedel:

»Štrumbelj, Alojz, roj. 4. 6. 1909, Janez + Marija Oblak, že zgodaj aktivist OF, bil sekretar TO (*temeljni odbor – op. p.*) OF na Sarskem, interniran, proti koncu decembra 1943 so ga ustrelili domači nasprotniki.«

V popisu INZ pa so kot povzročitelji Štrumbljeve smrti navedeni »domobranci«.

Toda Gestrinova zgodba iz leta 1997 razkrije veliko bolj zapleteno dogajanje. Gestrin je za nastopajoče, razen za umorjenega Štrumblja, uporabil le kratice imen in priimkov, dodal pa je rojstne datume. S tem je nastopajoče izbrisal. Vendar so osebe s svojimi usodami. Zato dopolnimo Gestrina z imeni in priimki nastopajočih.

Jože Podržaj - Šimen, Stane Oblak - Matevž in Ludvik Erjavec - Pilot so bili partizani iz politične policije, ki so 19. decembra prišli mobilizirat novince v partizansko vojsko na Sarsko. Erjavec je pohod vodil.

Toda pri Štrumblju so se napili žganja, ki so ga kupili v vasi. Začeli so streljati v sobi. »Ena izmed pištol se je znašla v rokah domačina Jožeta Tomažiča, ki je nato Alojza Štrumblja ustrelil, po nesreči ali premišljeno, v prsi.« Potem so se dogovorili, da bodo za to okrivili Nemce, ki naj bi streljali s ceste proti Turjaku.

»Toda Alojz je bil še živ. V soglasju z dogovorom o namišljenem nemškem streljanju sta Alojz Kavčič in sovaščan Hočevar (*Hočevar ni bil med obtoženimi v preiskavi – op. p.*) ranjenca odvele iz hiše

do gospodarskega poslopja, kjer so ga s puškinimi strelji pokončali. Izven hiše naj bi streljali Pilot ter Jože Tomažič in Anton Kavčič, ki sta vzela puški obeh prisotnih vosovcev. Če je bil prvi del tragedije morda lahko nesreča, je bil ta del nedvomno naklepni umor.«

V ohranjenih popisih moštva vaških straž ni podatkov o tem, da bi bil Alojz Kavčič in Jože Tomažič v vaških stražah, Gestrin se opre zgolj na izjavo Angele, sestre umorjenega Štrumblija. Toda v *Svetu pod Krimom* ne omenja, da bi bil Kavčič vaški stražar, za Tomažiča pa navaja, da naj bi bil pri vaški straži po italijanski ofenzivi leta 1942. Prav gotovo pa Kavčič in Tomažič nista bila domobranca. Torej Štrumblija niso umorili »domobranci«, tudi prepričljivih dokazov o tem, da bi bila Kavčič in Tomažič »domača nasprotnika«, Gestrin oz. vosovska preiskava umora ne navedejo. Bolj verjetno je, da sta bila obsojena kot grešna kozla za vosovsko pijančevanje.

Vosovci so začeli preiskavo. V rajonski komisiji Vosa so ugotovili neskladja v izjavah preiskovanih in preiskavo predali okrožni komisiji Vosa v Ribnici. Obvestili so tudi Centralno komisijo Vosa. Vseh pet vpletenih v umor so aretirali.

Obtoženim je sodilo Področno vojaško sodišče Ribnica. Vos je osumljence predal sodišču sredi februarja 1944. Sodišče je 23. februarja 1944

»oba civilna obtoženca Alojz Kavčiča in Jožeta Tomažiča in člana VOS Ludvika Erjavca - Pilota obsodilo na smrt, Jožeta Tomažiča tudi na zaplembo celotne premoženjske in nepremične imovine. Ostala dva obtoženca Jožeta Podržaja - Šimna in Staneta Oblaka - Matevža pa je obsodilo na težko prisilno delo; izgubila sta tudi vse čine in funkcije. Okrožna komisija VOS je že naslednji dan poročala Centralni komisiji VOS o sodbi in v dopisu navedla, da sta bila Kavčič in Tomažič tega dne tudi že ustreljena ter da je področno sodišče sodbo že poslalo v potrditev. Načelnik okrožne komisije je v njem tudi potrdil, da so sprejeli dopis centralne komisije, v katerem so zahtevali smrtno obsodbo za vse tri člane VOS, in posebej poudaril, da so enako sodbo predlagali področnemu sodišču tudi sami. Sodba področnega sodišča pod št. 20/44 je že 25. t. m. (februarja - op. p.) prišla v potrditev na Višje vojaško sodišče. Akt je bil nato 1. marca vpisan pod št. 234 v register sodb Višjega vojaškega sodišča, ki pa je prvostopenjsko razsodbo potrdilo šele 26. marca 1944. (...)

Na sodbo in njeno potrditev je na smrt obsojeni Pilot 27. marca oddal milostno prošnjo na Višje vojaško sodišče NOV in POS s sedežem pri Glavnem štabu. Po pravilniku o poslovanju sodišč Višje vojaško sodišče kot zadnja stopnja, katere razsodba

ni imela priziva, o milostni prošnji ni moglo sklepati. Po precdenčnih primerih je tudi ta milostna prošnja prišla na IOOF, ki pa prošnji ni ugodil.«

Zavrnil jo je 1. aprila 1944. Potem ko je IOOF zavrnil prošnjo za pomilostitev, so tudi nad Pilotom izvršili smrtno obsodbo.

Kdo je bil Ludvik Erjavec? Ali je Ludvik Erjavec - Pilot tisti, ki je v popisu INZ zapisan kot Ljudevit Zoran Erjavec. Pri obeh je datum rojstva enak: 28. marec 1921. Če po Gestrinu Erjavca ubijejo partizani po smrtni obsodbi aprila 1944, pa naj bi po popisu INZ padel kot partizan v spopadu z Italijani.

V popisu INZ je za Oblaka navedeno, da je padel jeseni 1944. Vojno je verjetno od te skupine preživel le Podržaj.

Gestrin je postopanje partizanski oblasti kritično ocenil:

»Moti pa me pri postopku preiskave, sodbe in izvršitve kazni dvoje. Prvo je naslednje: VOS in vse njene organizacijske stopnje od rajonskega poverjenika do centralne komisije nastopajo kot preiskovalni organ, kar je bila ob tedanji organizaciji oblasti tudi njihova dolžnost. Moti pa, ker so bili vanje vključeni predvsem člani KP, da so sodišču z okrožne in centralne komisije vsiljevali svoje poglede na višino kazni. Drugo pa zadeva izvršitev takojšnje smrtno kazni nad civilnima obsojencema, torej brez potrditve Višjega vojaškega sodišča. Po pravilniku o poslovanju sodišč, bi moralo to sodišče potrditi tudi ti dve smrtni obsodbi. Ker pa so smrtno obsodbe izvrševale vojaške enote, brigade in odredi niso čakali na potrditev višje sodne inštanice, kar so opravičevali s svojimi premiki, pohodi in boji. Boj sodnih inšpektorjev, samih pravnikov in sodnega oddelka pri IOOF proti tem kršitvam poslovnika v tem času še ni bil uspešen.«

Dogodek na Sarskem, usode članov družine Štrumbelj, usode tudi vpletenih v umor Alojza Štrumblija, še niso povsem pojasnjene.

Vendar Gestrin dobro poudari, da je šlo za partijsko zadevo, z vso partijsko samovoljo in krutostjo.

Ne izvemo pa, kaj se je dogajalo na Sarskem po dogodku in po vojni. Saj so trije vaščani, ki so bili ubiti, imeli družine. Kako so sorodniki prenesli izgubo svojcev, kako so smrti vplivale tako na družine, njihovo sobivanje in njihov položaj v skupnosti po vojni.

Takih zamegljenih zadev, kot je ta na Sarskem, je v partijski zgodovini dejansko neskončno, saj večina te partijske zgodovine še ni napisana. Morda lahko za izhodišče vzamemo obtožni predlog za Erjavca. Oblaka in Podržaja, ki ga je okrožna komisija Vos Ribnica 7. februarja 1944 poslala Centralni komisiji Vosa. Obtožuje jih, da niso

takoj začeli preiskave Štrumbljeve smrti, da so na prvem zaslišanju lagali in da jih bremeni tudi: »3) neizvrševanje svoje partijske dolžnosti«.

In prav temu svetu »partijske dolžnosti« in iz nje izhajajočih posledic posvečamo pozornost v nadaljevanju.

Zato sem iz pregledanih virov izbral nekaj vsebin, ki odpirajo nova in nova vprašanja. Skoraj vsaka usoda, primeri, ki jih omenjam, je tako nepopolna, da ali je le delno povedana ali pa so zapisana osebnostna stališča nastopajočih, ki jih bomo šele v prihodnosti lahko pojasnili, došli.

Je pa vse to poskus, kako vstopiti v partijsko veselje. Bralkam in bralcem priporočam, da knjigo preprosto odprejo kjer koli in poklepetajo s tistimi, ki jih bodo srečali.

Mirko Košir

(Iz udbovskih poročil o Mirku Koširju in iz pisem Koširja ženi Mariji ter sinovoma Fedji in Igorju po izboru Igorja Koširja)

POROČILO agenta B. (14. septembra 1950):

»Izjavil je, da bi bil najbolj srečen človek na svetu, če bi videl Borisa Kraigherja v zaporu. V tem slučaju bi mu rekel: »Vidiš dragi Boris, tako spet postajamo pravi komunisti!« Po njegovem mnenju je vse to mogoče. Nalog za aretacijo lahko izda UDBa v Beogradu, izvršita pa jo Ribičič in Peršič, ki imata več oblasti kot sam minister ...«

Mirko piše (13. decembra 1950):

»Vse najboljše ti želim, draga moja, za rojstni dan; žal ti nisem mogel voščiti prej in osebno ... upam, da se bomo kmalu spet videli ...«

Dne 23. decembra 1950 pa:

»Deset let najinega zakona je preteklo ta mesec in užila sva toliko lepega, da je joj! ... koliko sva bila skupaj? ... res je, kar praviš, da sva še vedno lahko zaljubljenca ...«

POROČILO agenta Cirila Bresta (1. januarja 1951):

»Kakor že večkrat, je zdaj znova govoril o nesposobnosti naših državnih in partijskih voditeljev ... njihova nesposobnost je tudi vzrok neprestanih sprememb v vsem državnem delu in javnem življenju; to jih vodi v eksperimentiranje, ki mu ni konca in kraja in mu tudi ne bo, dokler ne bodo na koncu vsega sesuli ...«

Mirko piše (10. januarja 1951):

»Sam nase se hudujem, da vam nisem na naš veliki dan povedal dovolj milega in toplega – vsega tistega, kar me preveva, kadar vidim vas, svoje drage ... hvaležen sem ti, ljuba moja, za silno ljubezen in skrb, s katero obdajaš mene in najina mala ... vem, da čutiš, kako rad bi ti pomagal ...«

Dne 23. januarja 1951 pa:

»S čim bi ti mogel povrniti veliko skrb, če ne s toplo besedo, saj sta mi preostala samo ta in čuteče srce ... prav pa ima tudi tetica, da je včasih treba malo hecka, da človek laže prenaša življenjsko breme; tudi Prešeren nas tako uči ...«

POROČILO agenta Cirila Bresta (14. februarja 1951):

»O zaplenitvi njegove knjižnice je dejal, da mu je bila zaplenjena samo zato, da bi prišli do komunistične literature ... v prvi vrsti Kardelj ... pravi pa, da jim ne bo dosti koristila, ker je ne znajo uporabljati ...«

Na začetku marca 1951 je bil Mirko Košir odpeljan na Goli otok.

DOKUMENT (Vlada LRS, 18. maja 1951):

»Sporočamo vam, da smo prejeli obvestilo, da je vaš mož dne 11. III. 1951 podlegel pljučnici ... S. f.-s. n. (*Smrt fašizmu – svoboda narodu – op. p.*) Načelnik III. Uprave dr. Viktor Turnšek«

Mirko Košir je vodil partijo v Sloveniji v letih 1935–1937. Po ustanovitvi KPS na Čebinah leta 1937 je ostal v CK KPS. Iz njega je bil izključen, ker je kritično sodil o sovjetskem napadu na Finsko. Med drugo svetovno vojno je bil do septembra 1943 vojni ujetnik, potem partizan, ujet januarja 1944 in poslan v KT Dachau. Avgusta 1945 je bil izključen iz partije. Na prvem dahavskem procesu je bil aprila 1948 obsojen na dvajset let zavora, odvzem državljanских pravic in zaplembo vsega premoženja, predvsem knjižnice z več kot deset tisoč knjigami. Marca 1951 so ga odpeljali iz Ljubljane. 8. marca 1951 so ga ob prihodu na Goli otok v špalirju pobili. 11. marca ob 3.15 je v taboriščni ambulanti umrl.

Alojz Kraigher

Pisatelj in zdravnik Alojz Kraigher je bil interniran v KT Dachau. Njegov sin Boris je bil od leta 1946 minister za notranje zadeve v vladi LRS. Sin ni povedal očetu, da pripravljajo procese zoper vodilne

komuniste v KT Dachau. Zgroženi oče je za procese izvedel iz časopisov. Čeprav je verjel, da so obtoženi krivi, pa je videl, da so razmere v revirju KT Dachau, taboriščni bolnišnici, kjer je bil Alojz zdravnik, na procesu povsem lažno predstavljene.

Zato se je sprl s sinom in pisal na CK ZKS in vojaško sodišče, da ga zaslišijo. Toda ni mu bilo dovoljeno!

28. aprila 1948 je Alojz znova pisal Lidiji Šentjuri na CK ZKS:

»Danes je v Poročevalcu nekoliko natančnejša »obrazložitev« k zadnjemu procesu. In tu je slika o revirju, ki naj bi bila po Borisu stoodstotna, v resnici skoraj stoodstotno nepravilna.

Prosim te, ne odkloni pomoči za resnico in pravico! Prouči stvar in svetuj, kaj in kako ukreniti! Morda bi mogla tudi zame kje kaj ukreniti?!

28. aprila je Alojz pisal tudi Borisu:

»Dragi Boris

»Obrazložitev« v današnjem Poročevalcu je nekoliko bolj obširna in tu vidim, da je slika o revirju, ki naj bi bila po Borisu stoodstotna, v resnici skoraj stoodstotno nepravilna.

Srčen pozdrav

Tvoj oče»

28. aprila 1968 je Alojz pisal še Borisovi ženi Miri:

»Draga Mira, prosim Te, povej Borisu, da sem njegovo zahtevo sporočil CK-ju, da umikam vlogo na vojaško sodišče, čeprav to stvari in razjasnitvi ni v korist. Pokorim se, dobro!

Boris se mi smili. Meni je težko, zelo težko, a tudi njega bo za njegovih sto odstotkov še zelo srce bolelo.»

Po desetletjih prizadevanj so bili obsojenci na dachavskih procesih sodno rehabilitirani leta 1976.

Jaša Zlobec

Jaša Zlobec, dijak 3. razreda gimnazije, je bil sprejet v ZK 24. aprila 1968. Ocenili so ga kot dobrega in razgledanega, aktivnega v šolskem glasilu, francoskem krožku, filmskem klubu, v OK ZMS, v svetu šole ... »V raznih debatah uspešno zastopa marksistično ideologijo.«

Časi so se spreminjali in 23. maja 1973 je bil Zlobe izključen iz ZK. Sklep je podpisal sekretar komiteja Univerzitetne konference ZK Gojko Stanič. Zlobčevih partijskih grehov se je nabralo toliko, da so jih povzeli v osmih točkah. Bil je urednik izredne številke *Tribune*, ki je bila škodljiva »za enotno študentsko akcijo«. Kot urednik »se je

popolnoma solidariziral s člankom Pavla Kristana »Odprto pismo – cenjeni predsednik Josip Broz«, zaradi katerega je bila 3. številka *Tribune* 25. 10. 1971 zaplenjena.

Potem »je bil odgovorni urednik tudi ob drugi zaplembi *Tribune*, ki je objavila članek Adama Franka (Franeta Adama), ki grobo napada Centralni komite kot »politično reakcijo«.

V *Tribuni* je 11. maja 1972 objavil članek *Povampirjeno oblastništvo*, v katerem je

»poskušal kritizirati nekatere ideje in predloge neracionalnih in pretiranih sankcij zoper pripadnike nacionalistične struje na Hrvaškem. (...) Zaradi članka Jaše Zlobca je bila ta številka *Tribune* zaplenjena. Ta članek je bil neposreden povod za izključitev iz Zveze komunistov.«

Zlobcu so zamerili tudi, da je ob zasedbi Filozofske fakultete »v članku »Vrnimo kri tej bleđi, slabokrvni, scagani partiji!« odprl vprašanja, ki bi jih moral najprej diskutirati znotraj Zveze komunistov«.

Budno so spremljali tudi Zlobčeve nastope na študentskem radiu, ko je izjavil

»za univerzitetno partijo, ki ima 1500 članov, ampak ta številka je samo papirnati tiger, zato ker ta partija je v bistvu ena ogromna trhla zgradba, ki je tik pred tem, da se sesuje, in je v celi partiji mogoče 100 ljudi aktivnih.«

Zlobec kot sekretar OO ZK jezikoslovcev ni delal. Skratka, »Univerzitetni komite sodi, da se je tovariš Jaša Zlobec dejansko sam izločil iz vrst Zveze komunistov«.

Zlobec pa se je v prelomnih 80. letih 20. stoletja vrnil k Zvezi komunistov kot nočna mora. Iz tedna v teden je v *Mladini* s špičastimi besedili izpod kosmatih žuljavih ročic zveste proletarke, razredne borke rdeče Štefke bodel v samoupravne utopije in ostale revolucionarne razvaline. Na kratko je čast in slavo povzel v naslovu *Zid smo razbile, glave pa tudi*.

Štiri besedila so bila zaradi cenzure v *Mladini* neobjavljena, jih pa lahko beremo v zbirki *Rdeča Zloba* (1987).

Eno od njih *Kaj družji Slovence in jehovce* se začne s premislekom o enotnem jugoslovanskem jeziku in tehtanju, ali bi bila to lahko angleščina. Toda ...

»Ta *toda* se skriva v osebi Jugoslovanske ljudske armade. Tu so namreč zadeve že urejene, spucane in polikane, da se kar svetijo. Ena armada, en jezik, to je zlato pravilo, pri katerem naša družba trdno

Igre zgodovine

V sistemu ohranjanja in razvijanja revolucionarnih izročil je imela zgodovina veliko tržno vrednost. Na njen račun so se podeljevali položaji in s staranjem zmagovalcev tudi vse več različnih rent.

Leta 2015 sem v *Reporterju* pisal o rdečem supemanu in superkorupciji.

Kot posebnost dinarske rase štejejo tudi hajduško mentaliteto »divje zveri«, ki napada, grozi, je zunaj zakonov in družbenih redov. Jože Pirjevec v *Titu in tovariših* lepo opiše tudi ta del Titovega lika:

»Tito je imel automobile, ki jih je dobil od Stalina, od Hruščova, od britanske kraljice, pa tudi od Slovenije (rolls-royce), da ne govorimo o mercedesu, ki ga je »podedoval« od Anteja Paveliča. Imel je kočije, jahto Galeb, jadrnico kralja Aleksandra Karađorđevića, ogromno kolekcijo kipov, slik, preprog in drugih muzejskih predmetov. Ta stil življenja, ki je spominjal na kakšnega habsburškega nadvojvodo, je seveda spremenil tudi njegov zunanji videz.«

Debelušni Tito je stal državo dosti več kot kralj Aleksander, čeprav je bil ta po stroških takoj za japonskim cesarjem.

Sam sem že pisal o tem, da v zoologiji človeške vrste titoističnemu človeku pripada mesto rdečega nadčloveka. Tako, kot se je Tito v uživanju nadčloveških privilegijev poredil in povampiril, se je zgodilo tudi z drugimi pripadniki te nadčloveške vrste.

To komunistično podzvrst titoista je Milovan Đilas imenoval novi razred.

Največ primerkov je bilo članov KP/ZK. Svet je bil njihov: država, položaji, privilegiji, ženske, medvedje ... Člani KP/ZK so zasedali vse vodilne položaje v družbi. Tipičen član partije je bil moški na boljšem delovnem mestu oz. vodilni funkciji, z boljšo plačo in dostopom do drugih prednosti. Zato je partija imela največji odstotek članov med funkcionarji, najmanj med ročnimi delavci in kmeti.

Množičen razvoj primerkov novega razreda je bil tudi v komunistični veteranski organizaciji.

Npr. upravni odbor kranjske tekstilne tovarne je 10. februarja 1964

»razpravljaj o ureditvi vprašanj članov ZB (*Zveze borcev – op. p.*), zaposlenih v našem podjetju. S tem v zvezi naj se dopolni predlogi statuta podjetja po naslednjih vprašanjih:

Članom ZB naj se zagotovi njihovi sposobnosti in zdravstvenemu stanju primerna delovna mesta.

Vsak član ZB naj ima zagotovljen OD v višini najmanj 15.000,- din na družinskega člana na mesec.

Ta znesek se mora povečati za ustrezen % takrat, ko se spremene OD zaposlenih delavcev.

Borcem je zagotoviti v letu 1964 in 1965 primerna stanovanja.

Vsak član ZB naj bo dvakrat na leto specialno pregledan po zdravniku.

Izobraževanje, redno ali dopolnilno.

Zdravljenje.

In tako je bil tudi storjeno in tako se je godilo z nadljudmi iz Zveze združenja borcev po vsej deželi.

Veterane partizanske vojske in sodelavce partizanskega gibanja iz 2. svetovne vojne so leta 1948 povezali v veteransko organizacijo Zvezo združenj borcev. Čeprav so številni partizanski veterani izstopili iz partije, so njihovo zvestobo režimu zagotovili s številnimi privilegiji. V Sloveniji je bilo v Zvezi združenj borcev ob ustanovitvi leta 1948 v 792 krajevnih zvezah 120.000 članov. Po podatkih iz leta 1953 je bilo manj kot 45.000 borcev partizanskih enot, drugi pa so sodelovali v političnih organizacijah partizanskega gibanja. Število članov Zveze združenj borcev je naraslo na 157.000 do leta 1973, 86.000 pa jih je imelo priznana leta udeležbe v partizanskem gibanju v pokojninsko dobo v enojnem ali dvojnem štetju. Leta 1996 je doplačila k pokojnini dobivalo še več kot 50.000 partizanskih veteranov, v letu 2007 pa je bilo približno 27.000 partizanskim veteranom izplačanih približno 61.000.000 evrov doplačil k pokojninam.

Sistem privilegijev, ki so ga razvijali ves čas titoizma, je partizanskim veteranom omogočal številne ugodnosti – od zasedanja vodilnih položajev brez ustrezne izobrazbe, prednosti pri šolanju, zaposlitvi, pridobitvi stanovanja do številnih lokalnih in republiških priznavalnin, odlikovanj, brezplačnih prevozov. Zanje so razvili vzporeden zdravstveni sistem. V letih od 1970 do 1980 so dodelili stanovanja več kot 16.000 borcem, približno 2.000 jih je dobilo posojila za gradnjo hiš, skoraj 10.000 pa posojila za adaptacijo stanovanj oz. stanovanjskih hiš. Borci so imeli prednost pri nakupu zaplenjenih hiš in stanovanj.

Še na mnoge načine bi lahko večino pripadnikov »novega razreda« prikazali kot politekonomske parazite – niso ustvarjali, ampak zapravljali, grabili zase na račun drugih. Pripadniki novega razreda so zagotovili številne prednosti tudi svojim otrokom.

Torej se nimamo kaj čuditi »hajduštvu« oz. množični koruptivnosti, ki smo jo podedovali iz časov »bratstva in enotnosti«.

Rdeči nadčlovek je super fevdalec, super rasist in super korumpiran.

Seveda pa so v ozadju teh oblastno zrežiranih nagradnih iger z zgodovino potekala številna preigravanja, v katerih so marsikomu nekaj, kar so drugim odobrili, odrekli, in v katerih so se z odkrivanjem ali skrivanjem dogajali preobrati, ki so marsikomu obrnili življenje na glavo. Pa naj je šlo za najvišja odlikovanja in druge dobitke ali pa za priznanja partijskega članstva in enojne ali dvojne posebne dobe za zasluge v partizanskem gibanju in revoluciji.

Te igre zgodovine ilustriram s štirimi primeri.

Marcel Kronegger - Tine

Marcel Kronegger - Tine (roj. 1914, ZKM 1934, KP jun. 1941, izklj. jul. 1945, ZK dec. 1957. Interniran mar. 1942, part. spomladi 1944) je bil nenavadno zanimiv za partijske kolege. Njegova mapa s članskimi dokumenti je bila v štiridesetih letih do leta 1987 pregledana štirinajstkrat. To kaže, koliko se je partija ukvarjala z njim.

V Kroneggerjevo življenje je posegla odločitev, ki so jo 19. avgusta 1945 sporočili Kontrolni komisiji CK ZKS.

»Z ozirom na navedbe Kronegger Marcela v kadrovski poli z dne 16. XI. 1944 je CK KPS julija 1945 sprejel sklep, da je bil sprejem Kroneggerja v Partijo nepravilen in da Kronegger zato ni član KPS. Ta sklep je bil Kroneggerju sporočen 14. VII. t. l. (...)

Pripominjamo, da je bil na listi policijskih konfidentov v vrstah KPS iz časa stare Jugoslavije, ki jo je CK KPS dobil preko svoje zveze od Vrečarja, nadzornika polic. agentov bivše policije, med drugim naveden tudi Kronegger Marcel.

Pri sedanjem zaslišanju v tej stvari je Vrečar povedal, da se točno spominja, da jim je Kronegger enkrat prinesel na vpogled letake, ki jih je izdala KP. Če jim je dal še kake druge podatke in koliko, ne ve, ker je imel stik z njim agent Jeranče, ki pa je umrl leta 1943.«

Kronegger se je zoper izključitev pritožil in pritožba je bila poslana na Kontrolno komisijo CK KPJ. Ta je 31. avgusta 1945 odgovorila CK KPS. Pod odločitev jugoslovanske kontrolne komisije, ki je

pritožbo zavrnila, se je podpisal Miha Marinko, kar pomeni, da je šlo za slovenski dogovor:

»Z njegovo izjavo od 23/7-1945 samega dejstva, komunistu-skojcevu nedostojnega ponašanja, ni mogel ublažiti. Iz te izpovedi pa ne sledi samo nedostojnost komunista napram razrednemu sovražniku, marveč je komisija prepričana, da je on dejansko služil sovražniku.

Sporedno je, da je na to pristal iz neverjetnega osebnega oportunitizma. Sporedno je tudi, ali se ga izključi, ali pa ne prizna njegovega sprejetja v Partijo, ki je sledilo očitvidno iz nepoznanja njegove prošlosti. Zlasti pa mu ni mesta v Partiji, ker tudi pred izključitvijo ni zadovoljeval kot član Partije na zelo odgovornem delu, ki mu je bilo poverjeno.

Ni izključeno, da bi mogel biti kdaj sprejet v partijo ali moral bo z daljšim vztrajnim, predanim in požrtvovalnim delom dokazati, da to zasluži.«

31. oktobra 1945 so pisali Kroneggerju, tedaj uredniku *Pavlihe*, da je Kontrolna komisija CK KPJ potrdila sklep o izključitvi, in navedli gornjo utemeljitev. Sporočilo je pretipkano: »5. 11. 1945 Tov. Marjeta (*Zdenka Kidrič – op. p.*) sporočila osebno tov. Stoparju, da je Kronegger definitivno izključen.«

Čarovniški procesi neprestanega preverjanja, ali bi kdo lahko prestopil mejo partijske morale v odnosu do »razrednega sovražnika«, so imeli pri Marcelu Kroneggerju trajne posledice.

Kronegger sam je dolga leta pričakoval, da bodo njegovi logični dokazi, da ni mogel biti policijski ovaduh, končno le prepričali partijsko božjo voljo, ki je krojila njegovo življenje oz. odprli nevidna vrata v svet partijske elite, ki so se zanj zaklenila.

O svojem delovanju v ZKM, aretaciji leta 1936 in neuspešnih poskusih policije, da bi sodeloval z njo, je pisal v anketnem listu novembra 1944 na treh gosto tipkanih straneh, 23. julija 1945 v *Izjavi* na štirih gosto tipkanih straneh, 31. avgusta 1946 v pismu Mestnemu komiteju KP na dveh gosto tipkanih straneh, 9. maja 1947 v pismu Vidi Tomšič, 16. avgusta 1951 na kratko v pismu Lidiji Šentjunc, 18. maja 1957 v spisu CK ZKS (»v roke Cilki Prešernovi«) na 17 tipkanih straneh.

Najbolj strnjeno je svoje dokazovanje zapisal maja 1947 v pismu Vidi Tomšič:

»Potem, ko me je policija jeseni l. 1936. po štirinajstdnevem zaporu izpustila, ker sem izjavil, da bom po gotovem času sodeloval z

njo, sem se od pokreta povsem izoliral, kar gotovo ne bi storil, če bi imel namen sodelovati s policijo. Ko pa se je moja sestra Mira po Tvojem nasvetu obrnila do tov. Vlaste na CKju, ji je ta dejala, da obstajajo neki dokazi, da sem na policiji tedaj podpisal neko izjavo in da celo obstajajo dokazi o mojem sodelovanju s policijo v kasnejših letih. V zvezi s tem odločno izjavljam, da nisem nikoli podpisal nič podobnega in da ne morejo obstajati nikaki dokazi, ker nisem imel nikoli nikakega opravka s policijo, razen takrat, ko sem zahteval npravstveno izpričevalo. Vsaka taka izjava ali trditev, če obstoja, je izmišljena in zlagana. Povdarjam, da sem v kadrovske poli po najboljši vesti napisal vse, kar se mi je zdelo, da je bilo – gledano s partijskega stališča – zgrešenega.

Moje zadržanje takrat je bilo posledica tega, da sem bil mlad, neizkušen SKOJec, izdan in kompromitiran, saj mi je bivši partijec Butinar pripeljal na sestanek policijskega agenta Ivana Kristana, ki je bil moj sošolec v gimnaziji in tega nisem mogel zatajiti.

Niti pri enem zaslišanju nisem izdal nobenih imen ali organizacijskih tajnosti, niti ničesar drugega, kar bi moglo škodovati pokretu. Čeprav so imeli o meni kopico podatkov, tudi o sebi nisem nikoli ničesar povedal.

Policija ni imela vame nikoli zaupanja, saj kot politično sumljiv nisem mogel dobiti niti v začetku l. 1938. npravstvenega izpričevala, ki sem ga potreboval le za polaganje šoferskega izpita. Po večkratnih brezuspešnih moledovanjih mojega pokojnega očeta je končno zahteval agent Vrečar, da se sam javim in mi med zmerjanjem in očitki, da sem še vedno komunist in da sem delal še po izpustitvi, izročil npravsteno spričevalo.

Ko sem se jeseni l. 1938. vrnil iz Savinjske doline, kjer sem bil nazadnje v službi, v Ljubljano in se vpisal na TSŠ (*tehnična srednja šola – op. p.*), sem se takoj odzval pozivu pokojnega Nahtigala Konstantina in pričel z delom na šoli. (...) Tedaj sem vpeljal v pokret ko petošolko tudi svojo sestro, kar gotovo ne bi storil, če ne bi bila moja predanost našim idejam iskrena.

Moj odnos vsega v predvojni dobi je izražen tudi v članskih in črticah, ki so bile objavljene v »Srednješolcu« l. 1940. in vsled katerih sem moral presedlati na TSŠ v Beogradu, kjer sem se prav tako vključil v delo na šoli in pri ZBOTIČu. (...)

Ob vojni napovedi Jugoslaviji sem se odzval pozivu Partije v prostovoljce.«

Kronegger pa je šele maja 1957 v pismu CK KPS povedal tudi, da je verjetno pravi vzrok njegovih težav zamera Zdenke Kidrič - Marjete iz najožjega partijskega vrha.

»V partijski šoli leta 1944 (VII. Tečaj) mi je tov. Iztok Žagar zastavil vprašanje: »Pravijo, da tov. Zdenka Kidričeva jaha po Beli krajini na belem konju, za njo pa še purš. Konja pa futra s čokolado. Ali misliš, da je to prav?«

»Ni,« sem odgovoril, »saj imajo cele vasi po eno samo kravo za oranje.«

Niti takrat, niti kasneje nisem vedel, ali je bilo to res, kar mi je rekel tov. Žagar, ne s kakšnim namenom mi je bilo zastavljeno to vprašanje. Ker pa je bil tov. Žagar potem v nekakšni komisiji, ki je sestavljala karakteristike in ker je bila tov. Kidričeva tista, ki mi je sporočila sklep CK o izključitvi in mi dejala, da ni samo oportunistem vzrok izključitve, temveč tudi druge stvari, sem do danes živel v prepričanju, da je to tisto, zaradi česar se moram pokoriti.«

Kako mu je izključitev iz KP spremenila življenje, je Kronegger opisal Vidi Tomšič maja 1947:

»Ko sem bil l. 1945. izključen iz Partije, je bil zame to najhujši udarec. Počasi sem se sprijaznil z mislijo, da moje ravnanje ni bilo na mestu in da je tako ostra kazen pravilna in vzgojna, saj sem bil trdno prepričan, da bom z delom zaslužil ponovno zaupanje in sprejem v Partijo. Moje pričakovanje se ni izpolnilo, nasprotno ima moj prestop ek vsak dan poraznejše posledice.

Po osvoboditvi sem bil nameščen pri TANJUGu odnosno tiskovnem uradu, kjer sem veljal kot nepogrešljiva moč. Po izključitvi iz Partije sem bil premeščen k MIRu (*Ministrstvo za industrijo in rudarstvo – op. p.*) odnosno DESu (*Državne elektrarne Slovenije – op. p.*), na moje mesto pa je prišel človek (dr. Šenk), ki je služil vso okupacijo prej italijanski agenciji Stefani in potem nemški DNB. Na moje vprašanje, zakaj sem premeščen, je tedanji direktor tov. Drenovec izjavil tov. Deu Veri, da po nalogu predsedstva Vlade, ker sem izključen iz Partije.

Ker sem dodeljen k DESu kot politično nezanesljiv, sem po želji tedanjega delegata ing. Pečenka prevzel posle personalnega referenta. S tega položaja sem bil odstranjen, ker nisem bil partijec. Ostal sem še nadalje v pisarni, a sem bil kasneje iz istega vzroka premeščen. Bil sem dodeljen na drugo delo in kasneje poslan v cono A, zopet kot nezanesljiv, za prevzem central na Soči. Čez nekaj dni sem bil odpoklican po namigu tov. Hočevarja, sedanjega personalnega referenta DESa, kot nezanesljiv in »hudo kompromitiran«.

Dodeljen sem bil na drugo tehnično delo v obrat Notranjsko. Kot tehnik bi moral sodelovati pri elektrifikaciji Idrijskega okraja.

Zaprosil sem za potno dovoljenje za zono B. Nisem ga dobil, pač pa pismen odlok, da je moja prošnja odbita, brez navedbe vzroka in možnosti pritožbe.

Tako sem danes po več kot desetletnem delu za stvar, zaradi katere nisem končal študija, za katero sem tvegall vse, ponizhan na stopnjo najhujšega narodnega izdajalca, kateremu oblast ne zaupa prestopa v zono B, kamor gre lahko vsak sredinec, pa tudi bivši odkrit simpatizer okupatorja. Kako naj še opravičujem to postopanje z menoj pred onimi, ki me poznajo in ne morejo verjeti, da gre lahko od istega podjetja v zono B človek, ki je veljal vseskozi za belogardista, jaz pa ne dobim dovoljenja?

Sprijaznil sem se z mislijo, da nisem vreden biti član Partije, ne morem pa smatrati za pravično ravnanje, ki sem ga deležen kot nepartijec. Ker to ni samo moje mnenje, ampak mnenje mnogih, ki me poznajo.«

Kroneggerja je že 23. avgusta 1946 predlagala za ponovni sprejem v KP celica KP pri ravnateljstvu DES, ki je poslala predlog komiteju KP Center. Ta je 23. oktobra 1946 poslal predlog na mestni komite, ta pa 21. novembra 1946 kadrovskemu oddelku CK KPS. O usodi predloga zvemo iz rokopisa, ki je nastal v Kontrolni Komisiji CK KP.

»Kronegger: Tov. Cilka Maček javlja 19. XII. 46.

1) Na celici DES, kjer je bila tov. Cilka Maček osebno zaradi zadeve Kronegger, niso bili niti najmanj informirani in ker stvari niso poznali, so sprejem v KP forsirali, ker je vršil posle personalca in je bil dosedaj še vedno na personalu član KP: Bil je še vedno v. d. personalca, sedaj bo šel za elektromonterja v Litijo. Kdo je sedaj mesto njega personalec, ne vem. Bomo še kontrolirali!

2) Bil je potem tudi sam na KK in mu je tov. Cilka še enkrat vse povedala. Znova se je izgovarjal kakor v pismeni pritožbi. Ne prizna svoje krivde in je rekel, da bi morali zaslišati Vrečarja.«

Dodatni pripis: »Tov. Stane je o tem obveščen. Javljeno tov. Cilki, da ne sme v službo v Litijo, temveč kamorkoli drugam.« In Kroneggerja so poslali za monterja na Notranjsko.

Kronegger bil o teh ozadjih dobro obveščen. Ko je bilo na tem, da bi ga leta 1952 v Elektrarni Moste spet sprejeli v ZK, so v Mostah sicer napisali pozitivno oceno njegovega dela, a »predlog ni bilo poslan na Okr. k. (*okrajni komite – op. p.*) vsled njegove premestitve na drugo službeno mesto«. Kroneggerju je Mirko Zlatnar povedal, da ima v Mostah negativno oceno, »češ, da kritiziram. Ne vem, kaj je bilo vzrok

take ocene, toda reči moram, da sem imel dovolj vzrok kritizirati marsikaj in sem svoje mnenje o napakah na tej gradnji objavil v Ljudski pravici.« Potem je zvedel,

»da je dal to oceno tov. Pšenica, ki niti še ni bil dolgo v Mostah in me ni kdo ve kaj poznal. Razumljivo pa je, da je bilo treba že takrat odkloniti moj sprejem, saj so računi kazali, da bi lahko zasedel direktorjevo mesto, kar se je kasneje tudi zgodilo.«

Kroneggerja so iz Most poslali za direktorja v podjetje Elte v Izoli. Ko se je lotil urejanja tamkajšnjega nereda, je prišel na dnevni red tudi njegov ponovni sprejem v ZK. 25. marca 1952 je mestni komite KP Izola poslal negativno karakteristiko, 7. maja 1953 pa je kontrolna komisija CK KPS sporočila,

»da nima pogojev, da bi bil lahko član ZKJ. Tov. Kladivar je bil v Koprju in je tam v zvezi s njim opazil neke nepravilnosti.

Kontrolna komisija CK ZKS je že sklenila, da tov. Kronegger Marcel nima pogojev, da bi bil lahko ponovno sprejet v članstvo ZKJ.«

Negativno karakteristiko o Kroneggerju so v mestnem komiteju KP Izola napisali 25. marca 1952. 15. aprila 1954 je Kronegger pisal Ivanu Novaku - Očku na CK KPS. V njem je zanikal navedbe iz izol-ske karakteristike.

»Ne bi želel s svojim pojasnilom kakorkoli vplivati na Vaše stališče, vendar prosim, da pregledate prepise spisov, ki vam jih prilagam, iz katerih boste uvideli, da izjava, ki jo je dala partijska organizacija podjetja ELTE, ne temelji na dejstvih, temveč je skonstruirana tako, kakor so narekovali interesi posameznikov (predvsem sekretarja), ki zaradi svojih političnih in strokovnih nesposobnosti niso mogli prenašati mojih zahtev po redu in disciplini v podjetju.

Iz prepisa poročila za sejo upravnega odbora, na kateri je bil prisoten tudi sekretar Šajn, boste dobili vpogled v razmere, ki so vladale v podjetju. Sekretar, ki je bil v podjetju skladiščnik, se je vtikal v vse in kritiziral na vse strani, trdil tudi neumnosti, le tam, kjer bi moral – to je v skladišču – ni znal napraviti reda.

Vsi prijateljski pogovori z njim, da naj spremeni svoj odnos do ljudi, so bili zaman. Brezobziren, diktatorski, surov in nepriljuden se je kasneje povsem onemogočil, tako da ni bil izvoljen niti v delavski svet niti sindikalni odbor podjetja.« Kronegger je dokazal tudi upravičenost izplačila potnih stroškov, zaradi katerih so ga ovadili tožilstvu.

Potem je sprejem ustavila tudi Kroneggerjeva prisotnost na cerkvenem pogrebu ženinca očeta aprila 1954, ki smo ga že omenili pri njegovi ženi Majdi. V Kroneggerjevi mapi je listek z rokopisom: »Počakati na materjal od žene v zvezi z pogrebom, ki bil s cerkvenimi obredi izvršen po njenem očetu. Na podlagi tega se bo videlo, da ni pri tem sodeloval tudi mož Marcel.«

Kronegger je leta 1957 v zvezi s tem zapisal, da ob poroki leta 1945

»nisem upošteval razlik v vrednotenju etničnih načel. (...) Leta 1955 sem ugotovil, da žena ni spremenila svojega načina življenja, zaradi česar sem hotel zahtevati razvezo zakona, a sem se dal znova zaradi otrok preprostit, da sem odstopil od svojega namena. Tedaj sem se zadovoljil z izjavo, da mi žena ne bo delala težav, ako bi zahteval razvezo zakona, ko bodo otroci odrasli. Ker sem otrokom še potreben, je ta zadeva ostala neurejena do danes.«

Kronegger je bil potem direktor podjetja Jambor v Črnučah. Tam je bil ponovno sprejet v ZK decembra 1957. Iz ZK je izstopil junija 1969, »ker že dalj časa nisem aktiven in sem spoznal, da moja prizadevanja tudi v preteklosti niso bila uspešna, prosim, da me izbrišete iz seznama članov ZK.«

Slavko Jurak

Slavko Jurak (roj. 1919, KP maja 1945. Part. jan. 1945) je v anketnem listu napisal, da je bil član Hitlerjeve mladine do odhoda v partizane, da je bil od poletja 1941 do oktobra 1943 član vermanšafta, od aprila 1943 do decembra 1944 pa v nemški vojski.

Toda zgodovina ni mirovala in se je zgrnila na Juraka leta 1961. Jurak je maja 1962 v pismu Aleksandru Rankoviču v Beograd pisal, da je po vojni

»zavestno izpolnjeval vse partijske in druge politične naloge, ki so se postavile pred mene oziroma takšne, ki sem si jih sam zastavil. Vse to seveda ni ostalo nezapaženo pred političnimi forumi in sem začel počasi napredovati od poslovodje združne poslovalnice, kjer sem se zaposlil po demobilizaciji iz JLA, do tajnika Ob. LO (*občinski ljudski odbor – op. p.*) v Oplotnici in Slov. Bistrici ter nazadnje do predsednika Ob. LO v Slov. Bistrici. Pripomniti pa moram, da pri vsem tem nisem bil noben karierist in se za položaje nikdar nisem boril. Ko je sekretariat Občinskega komiteja ZKS v Slovenski Bistrici začel razpravljati o tem, da naj bi jaz postal predsednik Ob. LO in mi je sekretar to omenil, sem mu dovolj jasno povedal, da

preteklosti svojih staršev in starih staršev. Predlog sem sprejel, ker sem v majhnem kolektivu videl možnosti delovanja kot član ZK, možnosti za boljšo informiranost in ne nazadnje tudi možnost za pomoč pri eventuelnem iskanju nove zaposlitve, ker vemo, da kot profesor ne moreš napredovati!!

Pojavljala so se nezadovoljstva, ker opažam, da kot član ZK ne morem vplivati niti na notranje delo in življenje v OZD, kaj šele zunaj nje, kar je bila kritika posredovana tudi na 10. kongresu ZKS. (...)

Velik problem opažam tudi takrat, ko se z učenci izobraževanja ob delu pogovarjamo o samoupravljanju v OZD. Marsikaj sem že sam doživel, toda ko poslušam slušatelje, kar vse se dogaja v OZD, mi resnično gredo lasje pokonci. V taki situaciji jim res ne morem reči, da imam pomoč tudi v OO ZK, vemo pa spet, zakaj.

Ker pa izjava sovпада z 10. kongresom ZKS, naj povem, kaj me moti. Po televiziji smo slišali referate iz dela različnih komisij. Referati so bili zelo kritični, ko pa želim tak referat, kjer je polno graje našega dela, še enkrat prečitati, ga ni nikjer. Časopisi so polni vsega drugega, kaj moramo narediti, da bo vse lepo in prav. Če lahko v Cankarjevem domu kritičnemu referatu zaploskajo na odprti sceni, zakaj potem cenzura. (...)

Obenem pa mislim, da bom tak »idealist« tudi ostal in še naprej krepil humane odnose v svojem okolju. Če pa bom zaradi izstopa doživel še kak grenak trenutek, pa se bo skeptičnost o pravičnosti naše družbe le še potrdila.«

1987

Franc Jug (roj. 1918, KP nov. 1949) je izstopil iz ZK januarja 1987 z ženo Marijo.

»Razlog za to je, ker se ne strinja s tako politiko, ki jo vodijo naši funkcionarji.

Ne moreva razumeti, da se take stvari dogajajo prav v Ljubljani, ki nam niso v korist. Korist imajo samo cerkveni veljaki in sovražniki socializma.«

Andrej Dobnik (roj. 1953, ZK feb. 1979) je izstopil iz ZK marca 1987.

»Smatrajte to kot protest proti vse večji centralizaciji naše družbe, proti ratifikaciji za mene nesprejemljivega ribiškega sporazuma, proti stalnemu spreminjanju zakonov in predpisov, ki prinesejo več slabega kot dobrega, proti temu, da za zgrešene intervencijske ukrepe nihče ne odgovarja itd. itd. ...«

Dušan Demšar (roj. 1956, ZK apr. 1977) je izstopil iz ZK marca 1987.

»V zvezo komunistov sem vstopil kot zaveden član samoupravne družbe z namenom, da tudi sam prispevam delež k graditvi samoupravljanja.

Že nekaj časa opažam, da samoupravljanje izgublja svoj namen, saj delavec skoraj ne odloča več o sadovih svojega dela in da je več ali manj ostala le še beseda »samoupravljanje«.

Franc Grosman (roj. 1929, ZK avg. 1952) je izstopil iz ZK julija 1987. Na sestanku OO ZZ TOZD Montaža Titovi zavodi Litostroj je navedel več vzrokov svojega nezadovoljstva, med njimi:

»V okolju, kjer prebiva, so krajani tudi Romi, ki povzročajo dnevno škodo na družbeni in privatni lastnini. Ti delikti so prisotni že pet let. Pritožbe krajanov krajevni skupnosti so na dnevnem redu. Vse pritožbe krajanov pa so obeležene kot šovinistične in nacionalno nestrpne. Na prijave oškodovancev postaja milice ne ukrepa in se naš član čuti ogroženega in nezaščitenega.

Nelogično je obravnavanje problema »Kosovo«. Sredstva javnega obveščanja nas seznanjajo o problemih in načinu reševanja, o izboljšanju položaja na Kosovu. Nikjer pa se ne obravnavajo nedelo in nataliteta prebivalstva, saj parola »čim več sinov – močnejšega se počutimo« ni sprejemljiva v sedanji težki situaciji. Tudi

nesprejemljivo je mišljenje, da je dolžna celotna družba preživljati nezaposlene, katerih bo vsako leto več. (...)

Na vse te navedene probleme on kot komunist ne more vplivati, niti stanja spremeniti, zato izstopa iz članstva ZK, ker noče biti komunist samo na papirju.«

Jože Andoljšek je izstopil iz ZK septembra 1987.

»Naša osnovna organizacija na Velikih Poljanah je zelo neaktivna. Več kot dve leti nismo imeli sestanka. Ne vem, če imam sploh sekretarja, med samimi člani ZK ni pristnih poštenih tovariških odnosov. Vse preveč je zavisti nad sposobnimi in marljivimi člani.«

Bogdan Grmek (roj. 1955, ZK okt. 1978) je izstopil iz ZK septembra 1987

»iz ogorčenja zaradi nenehnih malverzacij in afer (nogometna afera, Vevčani, Agrocommerce, Labin itd.), katerih glavni akterji so v večini primerov člani ZK. Ker se s takim obnašanjem kršijo pravne norme kot tudi moralni lik komunista, hkrati pa se ne ukrepa proti odgovornim.«

Andrej Lobnik (roj. 1952, ZK apr. 1982) je izstopil iz ZK septembra 1987.

»Mislim, da je zveza komunistov, takšna kot je, že nekaj časa popolnoma nemočna.

Moralna podoba družbe je katastrofalna. Ko se borimo za preživetje od danes do jutri, žrtvujemo vrednote, za katere se je zveza komunistov in seveda tudi veliko drugih poštenih ljudi borilo.

Kaj nam pomagajo visokoleteče ideje, ko smo pa v vsakodnevnem življenju mnogo bolj goljufivi, manj demokratični, socialni in hrabri kot marsikatera družba z mnogo manj bleščečimi cilji.

Prave vizije nimamo, tisto, kar imamo v Programu, po poti, ki jo gremo, po moje ni dosegljivo.

Že leta se o tem pogovarjamo, narejenega pa ni nič, ker so trenutne potrebe take, da žrtvujemo načela, moralo! Brez tega pa organizacija kot je zveza komunistov postane krilo brez zraka. Z intenzivnim mahanjem se da delati vtis, toda leteti se ne da.

Večkrat sem povedal svoje mnenje o tem. Tudi ob konkretnih stvareh sem se opredeljeval. Delal sem in bom kot mislim, da je prav in pošteno.

Ne mislim se spremeniti (v teh stvareh), čeprav moram priznati, da se moj pogled na svet spreminja – Marx je to imenoval

dialektika. Prosim, da to pisanje smatrate kot izjavo ob izstopu iz zveze komunistov in ga tako tudi obravnavate.

Tovariški pozdrav z grenkim priokusom.«

Andreja Andrič (roj. 1953, ZK 1980) je izstopila iz ZK septembra 1987, ker

»ne želi biti več član ZKJ zaradi razočaranja ob dosedanjih družbenih razmerah.

Osnovna org. je na sestanku oktobra 1987 razpravljala o vseh članih, ki so v tem kratkem času samovoljno izstopili iz članstva ZK. Menimo, da je stanje zaskrbljujoče, zakaj odhajajo pridni in vestni delavci, ki pa žal ne zdržijo več ob stanju, kakršno je sedaj v naši družbi in se ne čutijo krive za vsa gospodarsko-politična nesoglasja.«

Marjan Degen (roj. 1939, ZK 1976) je izstopil iz ZK 5. novembra 1987 in

»dal pismeno obrazložitev, v kateri navaja neuspešnost naše partije pri reševanju gospodarskih težav, v vedno večjem odmiku od samoupravljanja, gospodarskem kriminalu v katerem pa so večinoma udeleženi samo člani ZK. Mišljenja je, da so dogajanja v naši družbi danes tako daleč od ciljev in idealov, zaradi katerih je nekoč stopil v ZK, da za vztrajanje v njej ne vidi več nobenega smisla.

OO ZK TOZD ME se je strinjala z mišljenjem tov. Degna in njegovimi navedbami, poskusili smo ga prepričati, vendar se ni strinjal.«

Miroslav Dižovnik (roj. 1952) je izstopil iz ZK novembra 1987. Navedel je

»nekaj razlogov, ki so me pripeljali do tega:

1. visoka članarina
2. neresnost in neodgovornost komunistov na visokih položajih
3. komunisti preveč govorimo in premalo naredimo
4. kot samoupravljaec lahko samo razpravljam, odločati pa ne morem o ničemer, saj je že vse v naprej predpisano in točno določeno.«

Ciril Jurca (roj. 1912, KP nov. 1944. Part. avg. 1944) je bil črtan decembra 1987, ker

»je kot član ZK popolnoma razočaran nad sistemom in postopki, ki so dovedli do takega stanja v naši družbi ter da kot komunist ne more biti soodgovoren za tako stanje. Da se je ZK popolnoma

pasivizirala, da jo napadajo desne in leve struje, a ona da je po vseh teh napadih popolnoma indiferentna in neaktivna ter da ne more biti član take pasivne ZK.«

Alojz Abram (roj. 1925, KP maja 1945) je izstopil iz ZK decembra 1987.

»V svoji obrazložitvi izraža da se v ZK ne ukrepa, da ZK nima nobenega vpliva na dogajanja v družbi. Da smo v tej krizi nemočni in da je kod član ZK prizadet, ter da ne vidi nobenega izhoda.«

Jože Janžekovič (roj. 1959, ZK avg. 1980) je izstopil iz ZK februarja 1988. V ZK je bil sprejet v JLA v Prištini

»in spoznal veliko dobrih – pozitivnih stvari; pa tudi pomanjkljivosti, ki neposredno vplivajo na dobro in uspešno delovanje ZK.

Te pomanjkljivosti pa so:

- v preteklosti preveč kampanjsko sprejemanje novih članov (...)
- odtujitev od delavskega razreda (...)
- prepočasna reakcija na negativne pojave v družbi (...).

Kar se tiče dela naše OO ZK menim, da ne delamo dovolj aktivno, da so medsebojni odnosi med člani bolj slabi kot dobri, da smo preveč pasivni, ...

Skratka delujemo bolj kot razglašen orkester.

Na podlagi takšnega stanja, moje ne dovolj velike aktivnosti, nezmožnosti oz. nemoči, da bi kaj spremenil na bolje in tudi dejstva, da se bom mogoče cerkveno poročil, sem se odločil, da izstopim iz članstva ZK.«

Bruno Gričar (ZK mar. 1976) je izstopil iz ZK junija 1988.

»Na osnovi temeljite analize dogajanj v zadnjih letih sem se odločil, da izstopim iz ZKJ, s tem, da še naprej ostajam član ZKS. (...)

Jasno pa je, da so največje kontrarevolucionarno dejanje storili tisti, ki so pripeljali Jugoslavijo v to krizo. (...) Zaradi tega se inteligenca obrača od ZK, ne vem, kako si lahko predstavljamo korak s svetom brez znanja, s krampom in lopato sigurno ne bomo dohiteli razvitega sveta, časi horuk akcij pa so tudi že zdavnaj minuli. Poleg tega ZK izgublja mladino in neposredne proizvajalce, že zdavnaj prej pa tudi kmete, tako da članstvo ZK sestavlja najbolj neproduktivni del delavskega razreda in prebivalstva SFRJ. Treba bo tudi razčistiti, čigavi so nekateri simboli, prvič v zgodovini se je pri naših stvarkah zgodilo, da na obeh straneh pojejo isto himno, nosijo iste zastave, vzklikajo isto ime in pojejo iste pesmi.«

Darja Jager (roj. 1957, ZK 1974), izstopila iz ZK novembra 1988. »Ne morem biti član neke organizacije, ki ne upošteva osnovnih človeških odnosov in ne izvaja politike, ki bi vodila v bolj demokratično družbo. Je daleč od mojih predstav o humanizmu in napredku.«

Miran Grobelnik (roj. 1989, ZK nov. 1974) je izstopil iz ZK januarja 1989.

»Sem vstopil v ZKS leta 1974 poln idealov in zaupanja v program ZKS in ZKJ. Tekom članstva, lahko rečem že kar dolgoletnega, sem spoznaval, da se lepo napisani programi in lepe besede ne izpolnjujejo in da ZK čedalje bolj izgublja na ugledu.

Pojenjujejo zaupanja v programe, ki jih daje, prav dobro se pa vidi, v kakšno situacijo so nas pripeljali komunisti, ki jim je zaupal celoten delavski razred, da bi nas res popeljali v prenovo gospodarstva, družbe, peljali so vse nas v bankrot in krah gospodarstva in tudi v propad moralnosti in poštenosti naše družbe.

Zaradi opisanih stvari in nemoči, da bi se v naši družbi res kaj korenito spremenilo izstopam iz članstva ZKS.«

Silva Jontez (roj. 1949, ZK 1974) je izstopila iz ZK februarja 1989.

»Nestrinjanje z dogajanjem v ZKJ, ogorčenje nad nepoštenostjo mnogih članov ZK, nemoč pri soodločanju oz. posredovanju pobud in upoštevanju le-teh izven OO ZK.

Na sestanku je svojo izstopno izjavo še ustno utemeljila in ostali člani smo se z njo strinjali.«

Slavko Dereani (roj. 1941, v ZK 1976) izstopil iz ZK aprila 1989. »Se ne strinja z načeli ZK, ker nimajo nobene podpore in vpliva.«

Profesorji dr. Anton Jezernik, dr. Alojz Križman, dr. Jože Balič in dr. Boris Sluban, člani OO ZK Visokošolske temeljne organizacije Tehniške fakultete, so izstopili 20. julija 1988.

»Razočarani in obupani nad vsem, kar se je slabega dogajalo v naši družbi, nad sedanjim stanjem in negotovo prihodnostjo, podajamo vlogo za izstop iz Zveze komunistov Jugoslavije. S tem ne spreminjamo svojih ideoloških nazorov in ostajamo še vedno zvesti poštenim in humanim idejam socializma in komunizma, kar dokazuje tudi naša dosedanja družbeno-politična in samoupravna angažiranost.

Naš izstop je izraz nestrinjanja in protesta zoper naslednje:

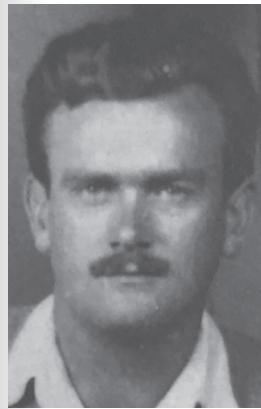
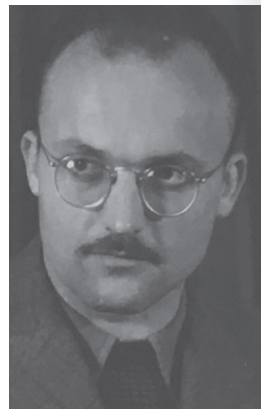
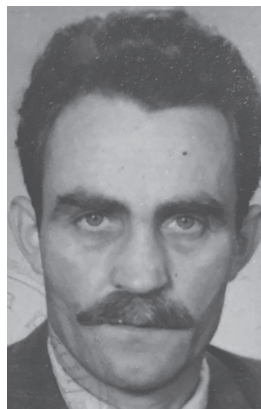
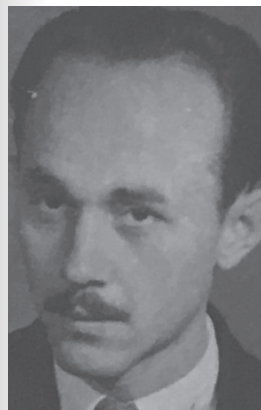
- za sedanje kritično gospodarsko stanje je v veliki meri kriva zunanja zadolženost. Tuji krediti so bili najeti in potrošeni.

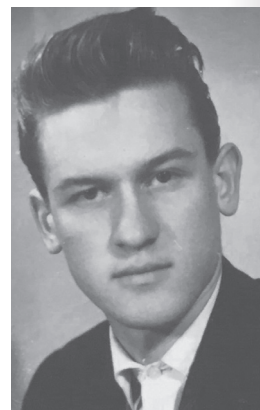
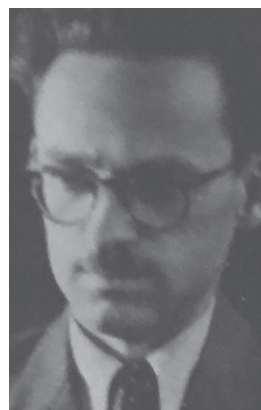
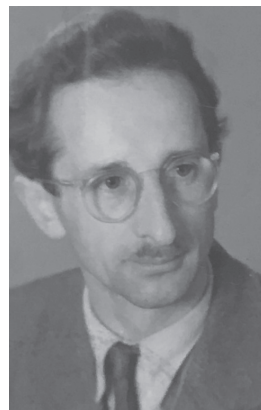
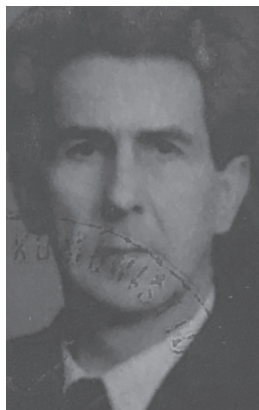
Javnost nikoli ni bila v celoti informirana o tem, kdo je kredite najemal, odobral in zakaj so bili ti krediti porabljeni.

- aféra Agrokomerc je izpostavila vso gnilobo našega gospodarskega poslovanja. V to afero so bili vmešani tudi najvišji jugoslovanski politiki. Ker so vsi člani ZKJ, je ZKJ tudi odgovorna. Prav tako nam ni znano, kako je SR Slovenija pokrila svoje obveznosti, ki izhajajo iz menične afere.
- smernice in ukrepi ZIS-a za rešitev gospodarske krize so neložni in ne dajejo pozitivnih učinkov. Stanje se slabša iz dneva v dan, pri čemer se administrativno vodenje poslovne politike gospodarstva še naprej krepi. Ob takšnih tendencah je vsak razvoj nemogoč.
- obremenitve gospodarstva nasploh, še posebej slovenskega, postajajo iz dneva v dan hujše. Nesprejemljivo je dejstvo, da ob sedanji tehnološki zaostalosti slovensko gospodarstvo odvaža še vedno nesorazmeren delež za proračun federacije in za nerazvite. S tem je blokiran vsak nadaljnji razvoj. Nezadovoljstvo lastnih delavcev pa dokazuje, da je ogrožen njihov življenjski minimum.
- S. Šušar je bil izvoljen za predsednika predsedstva CK ZKJ. Oseba, ki je bila nosilec popolnoma zgrešene in neuspele izobraževalne reforme ter soustvarjalec »Bele knjige«, prav gotovo ni primerna, da v sedanjem trenutku prevzame tako odgovorno funkcijo. Za takšno politiko je odgovorna celotna ZKJ.
- sedanja dogajanja v SR Srbiji v zvezi s Kosovim in Vojvodino so v nasprotju z ideološkimi principi ZKJ ter avnojskimi sklepi. Ta dogajanja vzpodbujajo nestrpnost ter vodijo v razmere, ki ne dovoljujejo demokratičnega dialoga in razvoja.
- izločitev strokovne javnosti iz procesa proti Janši, Borštnerju, Tasiču in Zavrlu dopušča sum, da je proces insceniran. Ali se vračajo časi stalinističnih procesov? Popuščanje slovenskega vodstva pa kaže na dejstvo, da imamo Slovenci na lastnem ozemlju omejeno suverenost, kar je v nasprotju s stališči in programom OF ter avnojskimi sklepi. Ostaja bojazen nadaljevanja podobnih procesov.
- Zaradi vsega tega in še vrste nenavedenih dejstev se nam poraja dvom, da ZKJ res želi demokratičen dialog, svobodo misli in razvoj. Ta dejstva ne dajejo perspektive nadaljnjemu napredku družbe in ne zagotavljajo svobodne in humane prihodnosti. Izraz protesta proti takšnim smernicam in perspektivam je tudi naš izstop.«

Božo Ahec (roj. 1949, ZK mar. 1977) je izstopil iz ZK avgusta 1989.

»Po več mesecih razmišljanj in dvomov, neuspešnih poizkusih, da bi določene stvari našle pravo, logično mesto v moji zavesti, po obširnejšem spoznavanju nekaterih polpreteklih, v meglo zavitih tragedij (dahavski procesi, povojni mariborski procesi, povojne morije Italijanov, kočevski Rog, primeri Hebrang, Kopinič, Vlado Dapčević, Bošković, Kavčič itd., itd.) do sedanjih, kaže, da še bolj v meglo zavite žaloigre, sem se dokončno odločil, da izstopim iz članstva Zveze komunistov Jugoslavije. Prepričan sem, da bom tudi v bodoče ohranil svoj sedanji odnos do življenja, družine, dela in do državljanskih dolžnosti in pravic. Hkrati pa sem tudi prepričan, da se bom lahko lažje, predvsem pa moralno neobremenjeno spopadal z aktualno problematiko naše družbe zgolj kot državljan, ne pa kot član Zveze, kateri konkretni obstoj že dalj časa čutim ob vsakokratnem izplačilu osebnega dohodka, ko ugotovim, da je članarina zelo konkretna.«

Na pot

Strahov človeškemu rodu ne zmanjka, komunističnega pa so posebej povzdigovali, da je nekaj prav posebnega. Komunistični strah, kot nam ga predstavijo komunistični strahci sami, pa je pri srečanju pred ogledalom s samim seboj videti precej tako kot vsi, ki so v gatah pred ogledalom. Ogledalom, ki so si ga postavili sami, s svojimi strahovi in ustrahovanostmi in strahovitostmi ... Tudi malce navihano in sočutnega nasmeška vredno ...

Pričujoče delo ima dolgo brado, obenem pa niti iz plenice ni zlezlo. Na eni strani povzemam svoje več kot štiridesetletno strokovno, muzejsko, uredniško, medijsko in drugačno raziskovanje, predstavljanje, nastopanje v najrazličnejših vlogah. Vendar pa se teh nekaj utrinkov umika komunistom, njihovi hoji v partijo in iz nje.

Naj omenim nekaj izhodišč za sito, v katerega sem zajemal besede prihajajočih, nastopajočih in odhajajočih.

Miklavžu Breugnonu je Romain Rolland dal spregovoriti pravno misel: »Vrl človek ni treba, da je popoln. Vzeti ga moraš takšnega, kakršen je. Bog ga je dal: prav je storil.«

V tem duhu je za naše prednike na slovenski zemlji zapel Tone Ferenc:

»Jaz tokrat praznoval ne bom
ne konca vojne in ne zmage;
zaprl se bom v svoj tihi dom
in molil za Slovence svoje drage.

Za njih bom molil, ki so nekoč
bili rdeči, beli, plavi
in vsak v svobodo svojo zroč,
izginili v gorja poplavi.

Naj »lux perpetua«
zdaj sveti vsem,
ki v brezni in grobovih spijo,
in »requiem aeterna«
njih kostem,
kjerkoli trhle še ležijo.«

Bert Hellinger je bil dolga leta misijonar v Afriki, potem psihoterapevt. Njegovo zdravljenje je sestavljanje – vključevanje tistih, ki so bili izključeni. Npr. v družinah z žrtvami so izključeni storilci, v družinah s storilci so izključene žrtve. Potem pride v takih družinah do

zmešnjave. To pa zato, ker Hellinger trdi, da v ozadju deluje kolektivna vest, ki ne prenese, da bi bil kdor koli izključen.

Usodni grehi naložijo družinam in širšim človeškim skupnostim (nezavedna) bremena. Za najhujši greh, umor sočloveka, po Hellingerju odpuščanje ni dovoljeno, ker je krivda tako velika, da jo krivci lahko le priznajo, prizadeti pa pretrpijo.

Ko si tako žrtev kot storilec priznata, da ne moreta uiti pred posledicami zločina, ko oba prideta do mej, ki jih ne moreta prestopiti, morata priznati svojo nemoč in se ukloniti svoji usodi. To ju povezuje globoko, človeško in jima utira pot k spravi. Tisti, ki so sodobniki trpljenja žrtev in storilcev, naj izberejo usmiljenje kot ponižni odgovor.

Hellinger je pravne terapije opravljal med nacionalsocialisti in žrtvami holokavsta, med Grki in Turki, Izraelci in Palestinci, Nemci in Rusi, Japonci in Američani, sužnji in sužnjeposestniki itd.

Hellingerju je bilo vse bolj jasno, da morilci v družini (tisti, ki so odgovorni za smrt drugega ali so smrt drugega na skrivaj odobrili) pripadajo k svojim žrtvam. Če sami ne zmorejo zveze s svojimi žrtvami, se z žrtvami kasneje povežejo storilčevi otroci (večkrat opozarjam, da tako, kot so grehe svojih staršev obžalovali otroci nacionalsocialistov, tako svojevrstno zadoščenje za žrtve boljševističnega terorja opravljamo v Sloveniji nekateri partizanski potomci).

Obratno pa tam, kjer so v družini žrtve, pripadajo njihovi morilci v družinski sistem. Ko se potomci žrtev uprejo storilcem, jim očitajo, se borijo z njimi, se lahko zgodi, da sčasoma začnejo sami izražati zločinsko energijo. Npr. v mnogih judovskih družinah najdemo otroke z zločinsko energijo, v grškem primeru je afekt, ki ga kažejo mnogi Grki proti Turkom, enak afektu, ki so ga imeli turški zločinci, ko so preganjali Grke. Zato je treba v sistem sprejeti tudi storilce. Samo tako lahko pride do miru.

Če so v družini storilci in žrtve, lahko pride do identifikacije z enimi in drugimi. Ta dvojnost lahko sproži shizofrenijo. Le če so v družini sprejeti oboji, se pravi tako storilci kot žrtve, in se lahko medsebojno srečajo, preneha identificiranje z enimi ali drugimi, in shizofrenija je ozdravljena.

Hellingerjev zdravilni recept je brezpogojna ljubezen. Predlaga vadbo v taki ljubezni. Predstavljajte si, da greste k tistim, ki so vas ranili, vas prizadeli. Recite: »Jaz sem tak, kot si ti.« Vsakemu posameznemu recite: »Jaz sem tak, kot si ti.«

Potem si predstavljajte tiste, ki ste jim nekaj prizadejali, ki ste jih kakor koli ranili, in vsakemu recite: »Jaz sem tak, kot si ti. Jaz sem tak, kot si ti.«

Kaj spoznamo na koncu take vaje? Učinek lahko opišemo z eno besedo: Mir.

Bistvena prвина pri družinskem sestavljanju je sprava, ki združi, kar je bilo razdruženo. Če je bil kdo v neki družini izključen, npr. ker ga imamo za slabega ali za invalidnega ali ker smo ga pozabili, potem je v taki družini nekaj narobe. Pri družinskem sestavljanju to, kar je bilo izključeno, spet vključimo. Tako postane nekaj nepopolnega popolno. Potem se družina pomiri.

V Sloveniji tako večina družin in skupnosti kot tudi država še kako potrebuje zdravilni ljubeznivi spravi mir. Naj vsi pokojni počivajo v božjem miru, prav tako pa zaželimo pravno zorenje in mir vsem živim.

Dobri vojak Švejk je svojo pot nadaljeval tudi v drugi svetovni vojni. Medius v *Lojalnem državljanu* Josefu Švejkju v drugi svetovni vojni nameni Švejkju pomemben položaj dreserja psov za vermaht v Prvem Švejkovem strokovnem zavodu za kinologijo. Zavod je imel tudi svoje glasilo *Pes v novi Evropi*, v katerem je slavil prebojno moč nacionalso-cialističnega duha. Tako so zapisali v zgodovino, da je »po razglasitvi nürnberških zakonov 99,9 % psov v rajhu pobegnilo od svojih judovskih gospodarjev«.

Vladimir Vojnovič piše o prigradah vojaka Čonkina. V *Prestolonasledniku* vstopa na zgodovinski oder major politične policije Fedot Fedotovič Figurin. »Mnogi, ki v Figurinu niso videli genija, ga zato niso marali, podrejeni so mu med seboj pravili Idiot Idiotovič.« Toda potem, ko je Figurin že zapustil ta svet, so našli njegovo beležko z večno dediščino:

»VSI SO SUMLJIVI
SUMLJIV JE TISTI, KI GA KDO ČESA SUMI
NAJBOLJ SUMLJIVI SO TISTI, KI GA NIHČE NIČESAR NE
SUMI
VSAK OSUMLJENEC LAHKO POSTANE OBTOŽENEC
SUM JE DOVOLJŠNJA OSNOVA ZA ZAPOR
ZAPOR OBTOŽENEGA JE DOVOLJŠEN IN IZČRPEN
DOKAZ NJEGOVE KRIVDE.«

Giovannino Guareschi je s svojimi zgodbami o dogodivščinah med katoliškim župnikom Don Camillom in komunističnim županom Peponejem, ki jih je pisal iz neposrednega doživljanja nazorskih, ideoloških, političnih in še kakšnih napetosti v letih po drugi svetovni vojni v severni Italiji, doživel gromozanski odmev. 370 zgodb je bilo v

različnih izdajah v mnogih prevodih prodanih v 24 milijonih izvodov, posnetih je bilo pet filmov. Osem knjig je v slovenskem prevodu izšlo pri Celjski Mohorjevi, prva knjiga je doživela drugi ponatis. Imeniten dosežek, ki zasluži veliko pozornost.

Guareschi je najpomembnejši italijanski katoliški pisec 20. stoletja. Njegovo merjenje sveta je vest. Alan R. Perry poudarja, da je bil Guareschi upornik proti vsakemu kolektivizmu. Bog, ki človeku dodeli vest in osebnost, je zagotovo sovražnik vsake oblike kolektivizma, ki osebno vest nadomešča s kolektivno vestjo.

Humor je Guareschija odreševal v trdih dneh ujetništva v nemškem taborišču med drugo svetovno vojno. Po njej se je boril proti komunizmu in pomembno prispeval k odločilni zmagi krščanske demokracije v Italiji na odločilnih volitvah leta 1948. Toda zaradi svoje vere ni prav nič varčeval s humornimi obsodbami koruptivnih političnih dejanj krščanske demokracije, zato je bil leta 1954 obsojen in bil 409 dni v zaporu.

Ujetniško taborišče ga je prisililo, da se je globoko zavedal, kako mu sposobnost odkrivanja nelogičnosti v vseh vidikih življenja zagotavlja neomejeno izkušnjo osebne svobode, ki jo je imel za sveto. »Mondo piccolo« – mali svet Don Camilla in Pepponeja – mu je služil kot plodno prizorišče, na katerem so dozoreli najbogatejši plodovi njegove misli o dometu in uporabnosti humorja.

Njegove življenjske preizkušnje so ga utrdile v trdnem prepričanju, da humor zavrača samozadovoljnost in samopomembnost. Razgalja in izničuje vse, kar je odveč. Etično vabi človeka, da se iskreno zaveda svojih napak in pomanjkljivosti, in ga prosi, naj živi brez sovraštva. Ko to ponotranji, lahko človek uporablja humor za opazovanje neskladnosti življenja, prodre v politična preigravanja in neprimernosti ter neusmiljeno preverja prenapihnenost množic, krepi lastno osebno vest proti družbenim pritiskom.

Humor ne uničuje. Humor razkriva, kaj je treba uničiti, ker je slabo. Humor ozdravi. Humor uničuje le dvomljivega. Krepi tisto, kar je v bistvu dobro.

Poleg tega nas humor izziva, da ločimo med kolektivnim in osebnim. Humor sam po sebi ni literarna zvrst, ampak orožje razprave, ki ščiti osebno svobodo in smisel ter se brani pred vdori vulgarne misli v kulturo. Humor kot sposobnost razuma razkriva komično in nelogično v vsakem položaju.

Ko se je njegova kritična ocena humorja razvijala v letih od 1941 do 1951, je Guareschi prešel iz abstraktnega v konkretno, od humorista, ki humor obravnava kot literarno zvrst, do humorista, ki izziva vse ljudi, naj v sebi prebudijo moč razuma, da bi se osvobodili.

V dveh moških silakih, katoliškem župniku in komunističnem županu, je ustvaril lika, ki dopolnjujeta drug drugega. Guareschi poudarja, da imata oba skupne bistvene lastnosti. Sta mož in cifra istega kovanca. Oba sta zelo vzkipljiva moška, močno poistovetena s kulturnimi vrednotami Basse, porečja reke Pad v Emiliji. Oba sta močna voditelja, in čeprav ni tako videti, drug drugemu prijateljsko pomagata in zelo skrbita drug za drugega. Oba sta se borila v prvi svetovni vojni in sodelovala v italijanskem odporu v drugi svetovni vojni.

Toda oba skoraj vedno poslušata svojo vest in se odrekata nasilju. V bistvu še zdaleč nista tekmeča, skupaj obsegata in tvorita en zapleten značaj. Telesno in duhovno sta enaka, sta dve plati iste resničnosti.

Don Camillo in Peppone sta lika, ki sta Guareschiju omogočila, da je svojo notranjo razpravo predstavil v javnost. V vsaki zgodbi imamo dogodek, viden skozi nasprotujoče si poglede, toda pravočasna pomoč glasu vesti in zdrave pameti nasprotnika privede do pravilnega sklepanja.

Guareschi poudarja, da je tako prišel skozi življenjske tegobe, ne da bi koga sovražil. Še več, uspelo mu je ponovno odkriti zelo dragecena prijatelja: samega sebe.

Mali svetovi niso daleč. Tam čez ravnino na italijanskem severu. Ko se zidovi podirajo, zagledamo sosede, tako nam podobne. Slovenskih don Camillov in Pepponejev (čeprav so bila v Sloveniji razmerja moči v obratnem razmerju kot v Italiji) sicer še ne poznamo, bilo pa jih je mnogo. In kolektivističnih norosti nič manj. In so še vedno tu!

Ali bi z Guareschijevim pristopom v slovenskem prostoru našli komunistične in protikomunistične zagnance, ki bi se z vsemi človeškimi vrlinami in hibami zaganjali drug v drugega? Tako kot je župnik mlatil rdeče, pa je tudi komunistični župan napenjal mišice, da o škofu niti ne govorimo, kar Kristus komentira: »Sami norci!« In ko nogometne strasti gredo do skrajne meje, župan in župnik, da bi zagotovila zmago svojim ekipam, podkupujeta nogometnega sodnika. Ali ni bilo tudi pri nas tako kot v Malih svetovih, ki so bili zelo, zelo moški? Redkokdaj pridejo do izraza ženske, pa še takrat jim moški svet pokaže svojo mizogino plat. Guareschi vsekakor ni cenil ne fašizma ne komunizma, vendar pa v malih svetovih spoštuje moško bojevitost, tudi če se junaki znajdejo v bojih, ki niso njihovi in bi jih kasneje najraje pozabili. Tako župana in župnika družijo izkušnja prve svetovne vojne, pa tudi spoštovanje do junaštva italijanskega vojaka na vzhodni fronti v drugi svetovni vojni, pa čeprav je potem ta vojak vodilni komunistični propagandist. Župan in župnik v svojem okolju ob vseh nasprotjih najdeta tudi skupni imenovalac, ko je treba urediti odnose med družinama, ki se v več rodovih usodno zapletata v medsebojno

petelinjenje. Tudi mali svetovi so bili zaliti s krvjo žrtev bratomornega spopada, nasiljem, molkom, eni so iskali, drugi skrivali nepokopane mrtve. Guareschi izpove tudi svojo vero v odpušcanje in odrešenje, ko na mestu groba umorjenega priteče voda, ki oživlja in očiščuje.

Komunistični župan je zmogel označiti grob umorjenega, ki so ga umorili njegovi.

K županu je prišel deček. Prinesel je naročilo svoje babice, da naj Peppone skuje križ za človeka, umorjenega v noči na 29. junij 1945. Tisto noč so Pepponeja zbudili ob dveh in mu sporočili, da so neki oboroženci odpeljali Lollija in njegovo ženo. Morilci so bili sosednja partizanska skupina iz Malega trga, poravnali so osebne račune. Dohiteli so jih že potem, ko so moža umorili. Moral si je skopati jamo, žena pa ga je morala zasuti. Ženo so potem izpustili in je čez kratek čas zblaznela in umrla. Pepponeju so ti spomini ležali na duši, ko je gledal dečka, ki ni hotel oditi, čeprav ga je podil stran.

»Nato jo je zalučal med staro železje, prijel dečka za ovratnik in ga porinil pred kovaško ognjišče.

»Stiskaj in raztegaj ta meh in da mi ne pisneš!« je zavpil.

Delal je štiri ure brez prestanka: njegovi udarci s kladivom po železu so bili pogosti in močni kot streli iz strojnice, deček pa je ves ta čas neustrašno stiskal in raztegoval meh ob kovaškem ognjišču.

Opolnoči je bil križ narejen: bil je velik in trden križ iz masivnega in težkega železa s številnimi zaobljenimi kodrčki ob robovih in z medeninasto tablico, na katero je Peppone vrezal besede, ki jih je starka napisala na listek.

Župan je potem dečka odpeljal k babici, sam pa je nadaljeval vožnjo do Malega trga.

Peppone je ob preklinjanju nadaljeval vožnjo, čeprav bi bilo pravilneje reči, da je zbežal; njegov srd, naperjen proti temu presnetemu dečku, pa je bil tako velik, da se ni niti zavedel, da je zavil s ceste. Resnično, v tistem trenutku se je znašel pred osamljeno hišo v Malem trgu.

In ker se je že znašel tu, je dvakrat brcnil v vrata, in ko je nekdo nekoliko odprl oknice v prvem nadstropju, je rekel:

»Bill, jaz sem. Takoj se obleci in pridi dol. Gre za nujno zadevo.«

Bill je po nekaj minutah prišel dol in se usedel na prikolico ob Pepponeju.

»Razložil ti bom, ko bova prišla,« je dejal Peppone.

Ob dveh ponoči sta bila Peppone in Bill v delavnici.

»Mi lahko poveš, kaj se dogaja?« je zaskrbljeno vprašal Bill.

Peppone mu je pokazal križ, ki je bil naslonjen na steno, in Bill se je sklonil, da prebere, kaj piše na medeninasti tablici. Ko se je vzravnal, je bil ves blede obraz.

»In kaj hočeš zdaj od mene?«

»Od tebe hočem, da zdaj vzameš ta križ in ga zasadiš tja nad tisto jamo, za katero veš samo ti, kje se nahaja.«

Bill ga je osuplo pogledal:

»Tovariš, se ti je zmešalo ali kaj?«

»To je dolga in zapletena zgodba, tovariš. Povedal ti jo bom kasneje. Nekdo ve za to, ampak ne smemo ga razburjati, sicer bomo vsi vpleteni v to.«

Toda Bill se ni pustil zmesti in je točno vedel, do kod lahko gre.

»Nihče ne ve, kje je zakopan Lolli, in dokler ne najdejo njegovega trupla, ne morejo storiti nič. Če bi jim s križem pokazali, kje je zakopan, bi jim s tem dali najtehtnejši dokaz. Namreč dokaz, da Lolli ni zbežal z dekletom, ampak da je bil likvidiran. Postaviti križ na mesto, kjer je zakopan, bi bila velikanska neumnost.«

Vendar tudi Peppone ni pustil, da bi ga zmedlo Billovo bistro razmišljanje:

»Bill, v določenih posebnih trenutkih je potrebno narediti tudi kakšno velikansko neumnost. In to je poseben trenutek ...«

»Poseben trenutek? Zakaj pa?«

»Ker je to trenutek, ko imam to kladiivo v roki, in če ne boš storil tega, kar ti ukazujem, te bom z njim mahnil po buči. To je tak poseben trenutek kot tisti, ko so tvoji ljudje uperili brzostrelke v moj trebuh in si ti rekel, naj se vsak briga zase in naj se jaz ne vtikam v tuje zadeve. Ampak Lolli je bil moja zadeva.«

Peppone je imel obraz človeka, ki je z velikim kladiivom v rokah trdno odločen udariti nekoga po glavi.

Bill je povsile oči, Peppone mu je pregledal žepe, nato pa ga je skupaj s križem posadil na prikolico motorja.

Vozila sta se sredi noči. Našla sta poljsko pot, ki je peljala na Prodišča.

Tam je Peppone ustavil motor in oba sta stopila z njega ter nadaljevala pot peš. Bill je s težavo nosil križ, ki ga je imel na plečih, saj je bil zelo težak.

Ko sta prišla v bližino makije iz robinije, je Bill rekel:

»Tu je.«

Peppone je mislil tudi na to, zato je prinesel s seboj rovnico. Kopal je, dokler ni našel tistega, kar je iskal. Nato je odkopano jamo spet zagrnil z zemljo in tja zasadil križ.

Med vračanjem nista govorila. Peppone je drvel po cesti z vso hitrostjo in se ustavil šele, ko je prišel pred Billovo hišo.

Skupaj sta stopila v predsobo.

»Peppone,« je rekel Bill, »prisežem ti, da mi boš za to izdajo nekoč plačal.«

Tedaj je Peppone na svoji desni roki ponovno začutil blago toplino mehke dečkove roke, ki je takrat pobožala Pepponejevo, in nato s pestjo sprožil močan udarec, ki je zadell po sredi Billovega obraza. Billa je odneslo do konca predsobe, kjer se je kot kup gnojja zgrudil na stopnice, ki so vodile v prvo nadstropje.

To je bil eden izmed tistih udarcev s pestjo v obraz, ki prisilijo človeka, ki je udarec fasal, da zamenja fotografije na vseh svojih osebnih dokumentih, in ki so krivi za to, da njegovi znanci potem govorijo naokrog: »In če človek pomisli, kako lep moški je bil ...«

Peppone je zaprl vrata, skočil na motor in izginil v noč.

Ko je spravljal motor v garažo, je na dnu prikolice zagledal nekaj belega. To je bil starkin denar. Deček je ubogal babico in denar pustil na podu prikolice.

Peppone je spravil denar v kuverto, na katero je napisal: »Za dušo pokojnega Antonia Lollija.« Preden je šel spat, je šel kuverto vtakniti v režo don Camillovih vrat.

To noč ne bom mogel zatisniti očesa, si je mislil.

Potem pa se je vseeno odpravil v posteljo; bolela ga je roka, s katero je udaril Billa. Toda sčasoma je bolečina minila in Peppone je v nekem trenutku znova začutil blago toploto dečkove roke, ki ga je takrat pobožala.«

Jurij Perovšek je imenitno predstavil fantazije slovenskega borbenega liberalizma. Liberalci so uvedli skrbne popise političnih grehov duhovščine in katoliške Slovenske ljudske stranke (SLS), ki da

»zloraabljata vero in cerkvena opravila v politične namene. To je bilo v različnih stopnjah in oblikah tudi prisotno. Tako ravnanje je po Jutru obsegalo škofovska pastirska pisma za izid volitev, molitve za kandidate SLS, izpostavljanje svetega rešnjega telesa v cerkvi na dan volitev za zmago SLS, agitacijo s Srcem Jezusovim za strankarski boj, branje (volilnih) maš in opravljanje obhajila v »dobri namen« na dan volitev, grožnje župljanom s pogubljenjem njihovih duš v peklju, če ne bodo volili SLS, izsiljevanje žena v spovednici z verskimi kaznimi, če politično ne bodo vplivale na moze, nago-varjanje, naj možem odrečejo zakonske dolžnosti, če ne bi hoteli voliti klerikalno in v rodbini vplivajo na naročanje katoliških glasil, politični govor med sv. mašo, označevanje liberalnega tiska kot

brezverskega, odrekanje odveze v spovednici tistim, ki so ga brali, prirejanje sv. misijonov proti nekatoliškemu tisku, prirejanje Marijanskih kongregacij, ločevanje vernikov po pripadanju ali nepripadanju SLS, odganjanje otrok liberalnih staršev od Gospodove mize in prejemanja zakramentov, odrekanje zakramentov ali tolažil vere in cerkvenega pogreba pripadnikom nasprotne politične stranke oziroma tako izrečene grožnje, prepovedovanje političnega delovanja zunaj SLS in pritisk na romanjih.«

Še bolj se je liberalno fantaziranje razplamtelo ob

»vprašanju, kaj bi pomenilo, če bi SLS dosegla avtonomijo Slovenije. V njenem državnopravnem boju za slovensko avtonomijo ni videlo prizadevanja za narodno suverenost, niti sledi plemenite slovenske nacionalne misli, pač pa sredstvo, ki ga izrablja za svoje ultramontanistične namene. V avtonomni Sloveniji bi nezavedna množica puščala kroglice v volilne skrinjice SLS in ji omogočila nezlomljivo številčno moč ter klerikalno avtonomijo. Uresničili bi Korošček zaslužnjevalni načrt in ustvarili teokratsko državo. Slovenci bi bili za nedogleden čas na milost in nemilost izročeni klerikalizmu, ki bi v svoje kremplje dobil vso Slovenijo. Imel bi oblast nad vsemi področji družbenega, političnega, socialnogospodarskega, prostetnega in kulturnega življenja. Vrnili bi se v še hujšo temo in suženjstvo, kot smo ga doživljali pred razbitjem okov cesarskega Dunaja. Imeli bi slovenski centralizem pod papeško zastavo, protikulturne klerikalne orgije, škofija bi odločala, kdo je najbolj krvavi vitez, da postane predsednik klerikalne republike.«

Če bi malce zamenjali duhovščino in SLS s komunistično partijo in komunistično civilno religijo, bi dobili dovolj natančno izhodišče za opis sveta, v katerem je deloval homoslos – Homo sovieticus slovenicus – sovjetski Slovenec.

To je bil svet pod rdečo zvezdo s srpom in kladivom.

Torej nas čaka pot v nenavadno deželo nenavadnih senc. Podobno tisti Dragoljuba Ljubičiča – Mička v knjigi *Nacionalni park Srbija*. Konec 20. stoletja so tam možni inflacijski pogromi, sekajo uredbe z jasnega neba, dogajajo se

»erozija morale, kronično spodjedanje optimizma, plima primitivizma, občasne poplave primitivizma in visoka stopnja kriminala«. Srbija le geografsko pripada Evropi, »vsaka druga podobnost je zgodovinska in navidezna«. Ljubičič po vrsti praktičnih nasvetov obiskovalcem predstavi nenavadne spremembe, ki so jih nekatere človeške vrste doživele v Nacionalnem parku Srbija. Obiskovalce

te izkušnje lahko usodno zaznamujejo in izhod iz nacionalnega parka Srbija ni nič lažji kot vstop vanj. Ti, ki odhajajo iz tega posebnega sveta, se lahko izgubijo v času in prostoru, ni se jim treba počutiti, kot da so znoreli, če jim je vse zunaj parka videti lepše, bolj urejeno, preprosteje, bolj logično in perspektivno. Tako je tudi prav, saj je Nacionalni park Srbija z vsemi svojimi podvrstami in pojavi zanimiv poskus, s katerim se končuje eno in začenja novo obdobje, je poskus, ki mu ne vidimo konca, niti ne dojamemo cilja, in niti ne vemo, ali je uspel ali propadel.

Greatest shits: antologija suvremene hrvatske gluposti, torej največja sranja sodobne hrvške neumnosti je zbirka citatov, ki sta jo uredila Boris Dežulović in Predrag Lučić. Njuno izhodišče je bil »progresivni« filter, ki je odkrival predvsem »največja sranja« hrvaških nacionalistov, filoustašev, srbofobov, titožerov ... Nekako pa ne zasledimo »največjih sranj« hrvaških titofilov in drugih komunističnih zagrizencev katere koli sorte že. Naš komunistični strah ima zelo preprosto sito. Radovednost, kako je bilo znotraj partije in kaj je bilo tisto, kar je verjetno razjedlo njeno totalitarno gospodstvo. Torej gre res za zbirko »partijskih sranj« iz izjav članov in dokumentov o njih, vsekakor pa daleč od tega, da bi bila to antologija »največjih komunističnih sranj«. Do tega je še dolga pot.

Ljubo Sirc je napisal vrhunsko kritiko socialističnega samoupravljanja v Jugoslaviji in njegove ekonomije (*Brezpotja socializma*, 2010). Sirca so o propadu komunizma prepričali že komunistični časopisi, ki jih je bral v komunističnem zaporu. Tudi za svojo najpomembnejšo knjigo *Jugoslovansko gospodarstvo v samoupravljanju* je dobil dokaze predvsem v jugoslovanskem časopisju in drugih uradnih virih. Na Zahodu so njegovo kritiko mnogi kolegi napadali.

»Zaradi vztrajnih obtožb pristranskosti sem razvil navado, da vedno podprem svoje poglede s tem, kar komunisti sami pravijo. Po navadi so njihove podrobne kritike pravilne, čeprav glede napak ne morejo storiti veliko, saj so posledice sistema, ki ga morajo hvaliti kot uspeh in dosežek. Ta stalna uporaba citatov je težavna metoda, saj pomeni, da tok misli vodijo materiali, ki so na voljo, kar včasih moti miselni lok. A vseeno sem vztrajal, saj čutim, da je tak način pisanja izvirnejši, kot če bi povedal zgodbo jugoslovanskega gospodarstva v svojih besedah. Prav tako sem v veliki meri uporabljal dnevne in tedenske časopise, saj po mojem mnenju uporabljajo pristnejši odraz pogledov kot knjige ali revije, ki so manj spontan odziv na dogodke, in se jih lažje potvori za ideološke potrebe. (...)

Moj cilj je pokazati jugoslovansko gospodarstvo v samoupravljanju tako, kot ga vidijo Jugoslovani, ki morajo v njem živeti, kar bo potem pomagalo tujcem, da bodo bolje razumeli, kaj se tam dogaja. Jugoslovanske komunistične oblasti ne marajo mojega dela, kar so pokazale leta 1975, ko so moji materi odvzele potni list in ji zagrozile, da me ne bo več videla, če ne bom nehal pisati o moji domovini. Nehali so šele, ko je prišlo do mednarodne zaskrbljenosti nad takim ravnanjem s staro žensko, da bi ustavili svobodo govora tudi izven Jugoslavije.«

Janezu Trdini so dolga desetletja posvečali pozornost predvsem kot pisatelju. Potem so ga etnologi vzeli za svojega in začeli kot posebno dragotino raziskovati njegove zapise o življenju na Dolenjskem in še kje. V zborniku *o Janezu Trdini – etnologu* (1980) so se posvetili njegovi metodi in vsebinam njegovih 27 rokopišnih zvezkov – od noše do spolnosti, od Romov do hrvaških kmetov, od godcev do bajk ... Njegovo delo je postalo splošno javno dobro z objavo Podob prednikov v treh knjigah: ... *pohujšljive za vsakega* ..., »*Vsaka svinja naj si rije svoje korenje*« in *Trezne in vinske in praznoverne* (1987). Upam, da z začetnim izborom podob prednikov, ki so nam jih komunistični predniki ohranili fondu AS 1589 in posebej v AS 1989-IV, v katerem so članski dokumenti članstva KP/ZKS, spoznavamo, da imamo tam nič manj pomembne in prav tako dragocene podobe prednikov. Podobe prednikov, ki po svojem pomenu in vsebinskem bogastvu, življenjskem razponu prav nič ne zaostajajo za Trdinovimi. Verjamem, da bodo v prihodnje tudi te raziskane in predstavljene z vsemi posebnostmi dobe, ki jih je zaznamovala in so jo sooblikovali.

Pripis

Partija je sprejela vrsto svojih predpisov, pomembni so njeni statuti. Prilagam besedili o pravicah in dolžnostih članov KP iz statuta KPJ iz leta 1948 in iz statuta ZKS iz leta 1974. Obe besedili govorita o tem, kako naj partija povsem nadzira družbo, ki ji vlada. Toda besednjaka obeh besedil sta zelo različna. Prvo je iz boljševistično/stalinistične faze, drugo pa iz samoupravne utopije. Prvo surovo ukazuje, drugo je ovešeno s samoupravnimi puhlicami.

Če primerjamo vsebine obeh besedil z vsebino partijskega življenja v primerih, ki sem jih izbral, potem je partijsko življenje v svojih najusodnejših utripih potekalo mimo statutov ali pa je bilo še huje: statuta mnogi partijci, predvsem pa mnogi vodilni partijci niso upoštevali.

Zato je raziskava partijske antropologije velika priložnost, ki se ji ob izredno bogatem arhivu in izjemno pomembnih vsebinah preprosto ni mogoče izogniti.

Pravice in dolžnosti članov KP v statutu KPJ 1948

- »1. Član Komunistične partije je vsakdo, ki priznava program Partije, dela v eni njenih organizacij, se podreja sklepom Partije in plačuje članarino.
2. Član Partije je dolžan:
 - a) da stalno dela za dvig svoje zavesti in za osvajanje temeljev marksizma-leninizma;
 - b) da najstrože varuje partijsko disciplino ter se ravna po njej, da aktivno sodeluje v političnem življenju Partije in dežele, da uresničuje politiko Partije in sklepe partijske organizacije;
 - c) da daje zgled, kako je treba varovati in krepiti delovno in državno disciplino, da stalno izpopolnjuje svoje strokovno znanje in svoje delovne sposobnosti;
 - č) da dan za dnem krepí zvezo z množicami, da dela za krepitev vodilne vloge Partije v množičnih ljudskih organizacijah, da dela za dvig politične zavesti in za mobilizacijo delovnih množic za zgraditev socializma, da izvenpartijskim množicam pojasnjuje politiko in sklepe Partije, da skrbno posluša mnenje delovnih ljudi ter se pravočasno odziva njihovim željam in potrebam.
3. Član Partije ima pravico:
 - a) da sodeluje na partijskih sestankih in v partijskem tisku s svobodnim razpravljanjem o praktičnih vprašanjih partijske politike in da vpliva na njihovo rešitev;
 - b) da na partijskih sestankih kritizira kateregakoli partijskega delavca;

Pred vami je poskus, kako vstopiti v partijsko veselje. Bralkam in bralcem priporočam, da knjigo preprosto odprejo kjer koli in poklepetajo s tistimi, ki jih bodo srečali.

JOŽE DEŽMAN

Slovenski narod zmagovalec je bil poražen od prav tiste — boljševiske — logike (Ideologije), ki ga je do zmage, pravzaprav do »zmage« pripeljala. Vsaka samoblokada pa je veliko hujša kot zunanja okupacija.

SPOMENKA HRIBAR V 57. ŠTEVILKI NOVE REVIJE JANUARJA 1987

Proces prenove partije je treba gledati z dveh vidikov. Kratkoročno je sedanjí razvoj slovenske partije vsekakor pozitiven, saj krepi liberalno krilo v slovenski politiki. Dolgoročno pa je to samo poglobljanje iluzij. Partija lahko sestopi z oblasti samo tako, da se ukline.

JANEZ JANŠA V TRIBUNI 8. JUNIJA 1988

Za razumevanje komunističnega režima je potrebno upoštevati tako obračunavanje komunistov s svojimi ideološkimi nasprotniki kot tudi z lastnimi člani. Partija je uprizarjala notranje čistke, ki jih je prav tako gradila na sovraštvu in ustrahovanju. Monografija navaja številne primere. Seveda pa partijska zgodovina še ni napisana, ta monografija je pa začetek. Raziskovalce vsekakor čaka še veliko dela.

TAMARA GRIESSER PEAR

Kakor se pri medicinskem raztelesenju razkrijejo pravi vzroki in obseg bolezni oz. slabosti telesa, se z raziskavo avtobiografij, vprašalnikov in drugih dokumentov razkrije bolezen družbenega telesa. Razkrije se podoba časa in osebnostnih, kognitivnih in karakternih lastnosti ljudi, ki so se prilagajali duhu partijskega časa in iskali svoj prostor v partijskih nebesih, mnogi pa zašli tudi v partijski pekel.

PAVEL JAMNIK

Več kot 600 nastopajočih sovjetskih Slovencev in še mnogo več teh, ki so bili z njimi.

00,00

